

ARTICULUS VI

In quo modo Deus peccata futura cognoscit

§. I.

Præmittenda ad resolutionem difficultatis.

ad volendum, sine necesse est voluntatem esse liberam, & esse quod vult.

180 Dicitur, Idem Anselmus lib. 1, cur Deus homo cap. 18. docet quod omnis suppositio antecedens, quæ non descendit ex libertate & electione nostre voluntatis, tollit libertatem: Sed divinum decretum, & ejus motio est aliqua suppositio antecedens, quæ non descendit ex libertate, & electione nostre voluntatis: Ergo tollit ejus libertatem.

181 Respondeo primo, negando absolute Majorem: Indifferentia enim objectiva iudicii, est aliqua suppositio, quæ antecedit electionem nostre voluntatis, & tamen non tollit, sed potius causat libertatem. Item in sententia Adversariorum, scientia simpliciter intelligentia, ut habet adjunctum decretum, est causa futuritionis rerum, ac proinde aliqua suppositio illam antecedens (cum omnis causa debeat esse prior, saltem natura, suo effectu) & tamen non tollit libertatem, & contingentiam rerum, ut illi profiterentur. Nec Anselmus unquam dixit, quod suppositio antecedens tollat libertatem, sed suppositio necessitans, & ortans ex causis naturalibus & necessariis, sicut Solem ortat necessarium est, quod exemplo ipsæmet utitur. Inno Sylvius in opusculo de primo motore, & Doctores Lovanienses in justificatione Censuræ, affirmant hanc propositionem: Quicquid est impossibile per necessitatem consequentiam sequitur, hoc impossibile est, & necessarium, quam olim docebat quidam Petrus de Vivo, Philosophus in Universitate Lovaniensis Professor, fuisse a Sisto IV. anno 1476. tamquam erroneam damnatam, & proscripam. De quo rursus in Tractatu de Prædestinatione disp. 6. art. 7. §. 6.

182 Respondeo secundo, ad Theman (supposito Anselmi nomine) hoc idem argumentum, ipsidem tunc terminis sibi proponere 1. p. q. 19. art. 8. ubi tertio loco sibi objicit: Illud quod habet necessitatem ex priori, est necessarium absolute: Sed res creata a Deo, comparantur ad voluntatem divinam, sicut ad aliquod prius, a quo habent necessitatem: sequitur ergo quod omne quod Deus vult, sit necessarium absolute: Cui argumentum sic respondet: Ad tertium dicendum, quod posteriora habent necessitatem a prioribus, secundum modum priorem: unde et ea que sunt a voluntate divina, talem necessitatem habent, qualem Deus vult ea habere, scilicet vel absolutam, vel conditionalem tantum, & sic non omnia sunt necessaria absolute. Quibus verbis significat, quod quavis decretum voluntatis divinæ, in quo fundatur præsentia futurorum, antecedit actus nostros liberos, prioritate nature, & causalitatis, non tamen destruit eorum libertatem, vel ullam in eos inducit necessitatem, nisi infallibilitatem, & consequentiam, quæ libertati non præjudicat: Quia (inquit) posteriora habent necessitatem a prioribus, secundum modum priorem, & qualem priora voluntas ea habere: divina autem voluntas, quæ ratione sua infinitæ efficacit, est prima radix libertatis & contingentie rerum, non vult nostros actus liberos quos prædestinat, aliam habere necessitatem, quam infallibilitatis & consequentia. Videri etiam potest S. Doctor 1. Perihem. lect. 14. & q. 23. de Verit. art. 5. ad 1. ubi idem argumentum, quod est palmarium apud Adversarios, sibi opponit, nec alio modo dissolvit.

183 Respondeo tertio, distinguendo illam propositionem: Omnis suppositio antecedens, quæ non oritur ex nostra libertate, vel ex radice & principio illius, eam tollit: concedo. Si oritur a nostra libertate, vel ab ejus principio, & radice: nego. Suppositio autem decreti prædeterminantis, in quo fundatur præsentia futurorum, licet non procedat ab ipsa libertate, & electione voluntatis humanæ, oritur tamen ab ejus primo principio, & primaque veluti radice, efficacit scilicet civitas voluntatis, quæ ut docet D. Thomas, locis supra citatis, est primum principium, & primaque veluti radix libertatis, & contingentie rerum. Adde quod Deus, ut dicit Augustinus de corrupt. & gratia cap. 14. magis habet in sua potestate voluntates hominum, quam ipsi homines: unde si suppositio, quæ descendit ex potestate, & dominio nostre voluntatis, non tollit ejus libertatem: a fortiori, nec illa quæ descendit a Deo, tamquam a primo libero, & supremo Domino nostrarum voluntatum. Adde etiam, quod D. Thomas 3. contra Gen. cap. 83. & alius in locis alibi referendis, docet Deum non debere considerari, tamquam aliquod agens extrinsecum respectu nostre voluntatis, eo modo quo alia agentia creata, sed potius ut intime illi conjunctum, tamquam auctor & principium ejus libertatis; unde sicut suppositio quæ oritur ab indifferente iudicio rationis, quamvis antecedit electionem nostre voluntatis, non tollit tamen ejus libertatem, quia oritur ex aliqua potentia homini intrinseca, scilicet intellectu; ita similiter, quamvis suppositio divini decreti, & motionis illius antecedit actus nostros liberos, prioritate nature, & causalitatis, non laedit tamen eorum libertatem, quia similiter oritur ab aliquo principio intrinseco, scilicet a Deo, qui nobis intimior est, quam nos ipsi, & qui est veluti anima nostre anime: In ipso enim voluntas, & movetur, & sumus; ut dicitur Act. 13. Sed de hoc plura infra, ubi concordiam libertatis nostre, cum divino decreto prædeterminante fuisse exponemus.

Notandum primo, peccatum duo importare, unum de materiali, entitatem scilicet physicam, & positivam actus mali, & peccaminosi; & aliud de formali, ipsam nempe malitiam, & deformitatem; seu deviationem a regulis morum: sive in solo privativo, sive in positivo, ut connotate privationem, consistat: de quo in Tractatu de Peccatis disp. 6. art. 1.

Notandum secundo, duplex esse decretum in Deo: Unum positivum, quod decernit positive concurrere ad entitatem consequentem actionis, sive bonæ, sive malæ; aliud permixivum, quod statuit permittere malitiam peccati, & denegare auxilium speciale ad illam evitandam; de ratione enim universalis provisoris est, permittere aliquos defectus, tam in ordine morali, quam naturali, ut inde magis releuet pulcritudinem universi, & manifestetur ordo sue justitiæ. Unde Augustinus in Enchir. c. 95. Non sit aliquid, nisi omnino fieri vult, vel sinendo ut fiat, vel ipse sciendo. Quibus verbis, utrumque decretum, permixivum scilicet & positivum, clare expressit. Et D. Thomas in hac questione art. 9. ad 3. illa solum sunt futura, quæ Deus permittit esse, vel vult esse. Ubi per permissionem tangit peccata, quæ Deus permittit, & non vult: per vultionem vero, significat bona quæ Deus non solum permittit, sed etiam vult, & approbat, atque positive decernit.

Notandum tertio, quod aliud est dicere, liberum arbitrium creatum, esse defectibile ex natura sua, & aliud ipsum ex se, & ex sua natura, esse determinatum ad malum. Illud enim est veritas Catholica; hoc autem ad errorem etiam contra lumen naturæ. Illud possibiliter dicitur defectibile a fine, & a lege Dei; quia facultas liberi arbitrii, non est ipsa regula suarum actionum: hoc autem refert determinationem ad malum in Auctorem naturæ, qui liberum arbitrium producit: que est Manicheorum hæresis. Illud, ut sepe docet SS. Augustinus & Thomas, competit libero arbitrio, quia est productum ex nihilo; hoc autem inclinationi naturali ejusdem liberi arbitrii repugnat; nam semper tendit ad bonum, verum, vel apparens; cum malum, sub ratione mali, etiam dum peccat, velle non possit.

Notandum quarto, duobus modis unum posse consequi infallibilitatem ad aliud. Primo consecutione physica, seu causalitatis: sicut proprietates consequuntur ad essentiam, & quilibet effectus ad suam causam. Secundo consecutione logica, seu illationis; quodam scilicet ex positione unius, aliud recte inferitur; quamvis non sit ejus causa; nec physice influat in ejus productionem. Hoc modo ex remotione columnæ, sequitur casus lapidis, qui ab illa sustentatur, & ex remotione salis, corruptio carniæ, quia licet causa per se defectus lapidis, non sit remotio columnæ, sed ejus gravitas: sicut nec subtractio salis, causa per se corruptionis carniæ, sed mixtio & pugna quatuor primarum qualitatium, consequitur tamen infallibiliter ad illam, tamquam ad removens prohibens.

§. II.

Resolutio difficultatis propostæ.

Dico igitur, Peccata futura, quantum ad se quod in illis privationis est, & defectus, seu malitiae moralis, a Deo cognosci in decreto permixivo. Quantum vero ad id quod in eis est entitatis, & bonitatis transcendentalis, cognosci in decreto positivo concurrenti ad illorum entitatem. Denique quantum ad utramque rationem, clare ab illo videri, in presentia sue æternitatis. Ita communitur docent nostri Thomistæ, & alii scientie media impugnatore.

Probat prima pars ratione fundamentalis. Illud quod habet infallibilem connexionem cum alio, potest in illo certe cognosci, ut constat ex supra dictis: At illud quod in peccato privationis est & defectus, habet infallibilem nexum, cum decreto permixivo: sicut & illud quod in illo est entitatis, & bonitatis transcendentalis, infallibiliter connectitur cum decreto concurrenti positive ad entitatem actus mali & peccaminosi: Ergo peccata futura, quantum ad id quod in illis est privationis & defectus, seu malitiam moralem, a Deo cognoscuntur in decreto permixivo: quantum vero ad id quod in eis est entitatis & bonitatis transcendentalis, videntur ab illo in decreto positivo: Major patet, Minor etiam quantum ad secundam partem, est certa; cum enim decretum, quod Deus statuit positive influere in entitatem physicam actuum malorum, sit causa illius, cum ea habet infallibilem nexum, & talique entitas ad illud consequitur, non solum consecutione lo-

gica,

gica, & illationis; sed etiam consecutione physica, & causalitatis, sicut quilibet effectus consequitur ad suam causam; cum enim illa sit bona transcendentaliter, non potest subterfugere divinam causalitatem. Unde Anselmus in libro de præsentia & libero arbitrio cap. 10. adducit esse alterum aliquod esse, quod non sit ab ente primo. Probat vero quantum ad primam, in qua præcipue consistit difficultas hujus questionis, Decretum permixivum est decretum non impediens peccatum, & denegandi auxilium speciale ad illud evitandum, ut expostum in secundo notabili: Sed malitia & deformitas peccati, ad talem auxilii denegationem infallibiliter consequitur, non quidem consecutione physica, & causalitatis, sed consecutione logica, & illationis: Ergo quod in peccato privationis est & defectus, habet infallibilem nexum cum decreto permixivo. Minor probatur: Licet enim tale decretum denegandi auxilium efficacit, non sit radix & causa peccati, sed ipsa defectibilitas, & malitia voluntatis humanæ, habet tamen infallibilem cum eo connexionem, nam sicut ex suspensione divini concursus, quantum ad esse, sequitur annihilatio creature; ita ex permissione peccandi, & suspensione concursus gratiæ, & auxilii efficacis, sequitur infallibiliter peccatum, & defectus in operando: non per modum influentiæ, sed per modum remotionis causæ prohibentis: eo fere modo, quod ex remotione salis sequitur corruptio carniæ, & ex remotione columnæ casus lapidis, qui ab illa sustentatur.

189 Ratio autem fundamentalis hujus veritatis & doctrinæ, ex Tractatu de gratia fundata est. Docent enim Theologi cum S. Thoma q. 24. de Verit. art. 14. hominem in statu nature lapsæ, nullum posse facere bonum arduum, nec vincere gravem tentationem, sine speciali auxilio gratiæ roborantis ipsam naturam infirmam, & peccato originali facultatam, ac debilitatam, unde cum vitare peccatum, & vincere gravem tentationem, qua homo movetur, & inclinetur ad illud, vel ad diabolo, vel a concupiscentiis, sit aliquod bonum arduum & difficile, non potest homo illud prestare, sine speciali auxilio gratiæ, non potest, inquam, potentia consequenti, & qua sit conjuncta cum actu, licet ratione auxiliorum communitum, non potest, inquam, nisi ei impedimentum ponat: id possit, potentia antecedenti, & pure possibiliter. Quare si Deus ex infirmitate iudicio sue justitiæ, interdum nobis aperto, interdum nobis occulto, semper tamen juxta (ut cum Augustino loquar) decernat denegare homini tale auxilium efficacit ad vincendam tentationem, & elicicendum actum v. g. fidei, spæ, vel caritatis ad quem ex præcepto tenetur, illique præbeat concursum necessarium ad operandum, quem in ratione causæ primæ, & universalis provisoris, tenetur concedere ad omnes actus, sive bonos, sive malos (qui concursus secundum doctrinam Thomistarum, non solum debet esse simultaneus, & concomitans; sed etiam prævius, & applicans causas fecundas ad operandum) infallibiliter peccabit, & operabitur actum malum, & recte rationi, ac legi divinæ disformem. Operabitur quidem, ex vi divini concursus, & motionis illius applicantis ad agendum, & ad producendum in suis actibus rationem entis, & actualitatem existentis, & operationis, qui sunt effectus per se primo correspondentes enti per essentiam, ac primæ & universalissimæ causæ. Peccabit vero ex propria malitia, & defectibilitate, per quam se subtrahat a re debere. Licet enim, supposito denegatione auxilii efficacis ad actum fidei, vel caritatis, ad quem homo tenetur (ut supponimus) ratione auxilii sufficientis possit actum caritatis elicere, & resistere tentationi in actum contrarium inclinantem: ex propria tamen malitia, & defectibilitate, infallibiliter tentationi succumbet, & peccabit, non eliciens ad actum caritatis ad quem tenetur, sed alium cum eo incompossibilem: suppono enim ex Tractatu de peccatis, non dari omissionem culpabilis, absque aliquo actu, eam antecedente, vel concomitante.

190 Confirmatur. Deus certo scit, quod si non conservaretur creaturam in suo esse, statim redigeretur in nihilum; quoniam creatura seipsam sustentare non potest, Creatore suo illam non conservante. Juxta illud Propheta Psal. 103. Accerente autem tu faciem, turbabuntur, auferes spiritum eorum, & desicient, & in pulverem suum revertentur. Ergo etiam scit, quod si ipse non conservet hominem in bono rationis, per aliquod auxilium speciale, ipsum præservans a peccato, homo ipse non conservabit se, sed infallibiliter peccabit: Ergo in decreto quo statuit non dare auxilium illud speciale, tali tempore, & loco quo homo tenetur bonum operari, & a tali vel tali peccato abstinere, certo scit, quod homo infallibiliter peccabit, & deficiet a rectitudine rationis. Quare dicitur Psal. 80. Dimittit res secundum desideria cordis eorum, imbut in adversitatis suis. Quibus verbis significatur, Deo deficiente peccatorem, per denegationem auxilii specialis,

quod illi concedere non tenetur, illum infallibiliter peccaturum. Et in Concilio Arauf. 2. cap. 19. sic dicitur: Natura humana, etiam si in illa integrè in qua est condita permaneret, nullo modo seipsam, Creatore suo non adjuvante, servaret. Et Innocentius Papa Epit. 25. ad Concilium Carthag. Quotidianus præstat ille remedia, quibus nisi fressi consueque nitamur, nullatenus vincere humanas poterimus errores. Necessè est enim, ut quo auxiliante vincimus, eo itrem non adjuvante vincamur. Quo nihil clarius dici potuit in favorem nostre sententiæ. Denique D. Augustinus sepe repetit, quod liberum arbitrium ad malum sufficit: ad bonum autem parum est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono.

191 Secunda pars conclusiõnis, quæ asserit Deum supposito decreto permittendi malitiam peccati, & positive concurrenti ad illius entitatem, videre & contemplari omnia peccata futura, ut presentia in mensura suæ æternitatis, constabit ex dicendis articulo sequenti; ubi ostendemus, omnia que futura sunt in aliqua differentia temporis, esse Deo presentia in sua æternitate, non solum objective, & intentionaliter, ratione divinæ præsentia, quæ illa ab æterno cognoscit; sed etiam realiter & physice, ratione suæ æternitatis, quæ propter suam infinitatem, ad omnia presentia, præterita, & futura se extendit, eaque sinu suo validissimo complectitur.

§. III.

Solutio objectionum.

Objiciunt in primis Recentiores. Ut aliquid habeat rationem mediæ ducentis in cognitionem alterius, debet habere certam, & infallibilem cum eo connexionem: Sed decretum permixivum non habet certam & infallibilem connexionem cum peccatis futuris: Ergo in eo tamquam in medio non potest Deus illa certo præscire. Major patet, Minor probatur. Decretum permixivum duo importat, scilicet propositum non impediens peccatum, in quo includitur suspensio auxilii efficacis ad resistendum gravi tentationi, vel ad faciendum actum virtutis oppositum; & propositum concurrenti ad entitatem peccati, & dandi ex parte causæ primæ, omnia que sunt necessaria causæ secundæ ad agendum. Sed decretum permixivum, ut hæc duo importat, non habet infallibilem connexionem cum futuritione peccati: Ergo illud cum peccatis futuris, infallibilem connexionem non habet. Major constat, Minor quantum ad utramque partem probatur. In primis enim decretum permixivum non potest habere infallibilem connexionem cum peccatis futuris, ratione suspensionis & denegationis auxilii specialis; alias sequeretur, quod voluntas sibi ipsi resistere, cum solo concursu generali, esset ex se determinata ad malum, quod est Manicheorum & Lutheranorum hæresis; sequeretur etiam, quod voluntas humana, cum solo concursu generali, non posset operari aliquid opus morale bonum, quod est contra D. Thomam. Probat etiam quantum ad secundam partem. Si enim Deus haberet propositum, seu decretum prædeterminandi voluntatem creatam ad materialiter peccandi, sive ad actum qui hic & nunc non potest exerceri sine malitia, a quo malitia ita inseparabilis est, ut non possit poni sine illa, eam consequenter vult, & causat: sicut qui producit essentiam, causat proprietates, quæ cum ipsa connectantur, & ad illam sequuntur infallibiliter.

193 Confirmatur; ille qui removet columnam, a qua sustentatur lapis, vel qui subtrahit saltem, quo carnes conservantur, censetur esse causa saltem moralis & indirecta casus lapidis, & corruptionis carniæ; sequitur similiter, si Deus subtrahat homini auxilium efficacit, ex cuius denegatione sequitur infallibiliter peccatum, & defectus in operando; erit causa, saltem moralis & indirecta, actus mali & peccaminosi.

194 Confirmatur amplius: Si affirmatio sit causa affirmationis, negatio erit causa negationis: Sed collatio gratiæ efficacis, est causa conservans hominem in bono rationis, & illum præservans a peccato: Ergo ejus subtractio, vel denegatio, erit causa peccati, & deviationis a recta ratione. Ad objectionem respondeo, concessa Majori, negando Minorem; ad cuius probationem, nego similiter Minorem, quantum ad utramque partem. Ut enim supra ostendimus, decretum permixivum, quatenus importat propositum denegandi auxilium efficacit ad vincendam tentationem, & vitandum peccatum, habet infallibilem connexionem cum malitia, & deformitate peccati; quæ ad talem denegationem infallibiliter consequitur: non consecutione physica, & causalitatis, sed consecutione logica & illationis, ut supra expostumus. Similiter propositum concurrenti ad entitatem peccati, & dandi causæ secundæ omnia que sunt necessaria ad agendum, ac proinde appli-

applicationem ad actum, quatenus ens & actus est, habet infallibilem nexum cum entitate, & actualitate actus mali, & peccaminosi, quae a tali motione, & applicatione causatur, & quae per se primo reducitur in ens per se: & in actum purum, tanquam in primam causam: ut docet D. Thomas in 2. dist. 37. q. 2. art. 2. his verbis: *Sententia quae docet actus peccatorum, nullo modo, nec etiam in quantum actus suus, a Deo esse, propinquissima est errori lapsit.* Et Albertus Magnus ibidem dist. 34. art. 7. relata epistola quorundam Theologorum sui temporis, qui exilimabant actus malos, etiam in prima causa efficiente, & entia, non esse a Deo: ut a prima causa efficiente, subdit: *Hic opinio quae debuerat plures antiquorum, fere esse ab aula, & a multis modernorum reputatur haereticis.* Et addit: *cum actus malus sit simpliciter actus, egrediens a potentia activa, perfecta secundum naturam, non egreditur ab ea, nisi secundum quod movetur a causa prima, aliquo sequeretur deo esse prima principia.* Quibus verbis clarissime docet, Deum movere & applicare causam secundam, ad producendam entitatem & actualitatem, quae in actibus malis reperitur imbibita, & oppositam sententiam, tanquam Manichaeorum errorem, reprobata & proferibit. Item Dominicus Soto in libris de Natura & Gratia, in ipso Tridentino editis, & a Legatis ejusdem Concilii approbatis, lib. 1. cap. 18. sic habet: *Haec equidem dissentient Theologi, entitatis (ita vocant) quae est peccatum, Deum esse causam, eo efficiens genere, quo cuncta antecedunt, & inanimata ad suas actiones naturales permovet.* Quibus verbis, non solum aperte docet Deum prae movere ad materiale peccati; sed etiam hanc fuisse, eo tempore quo scribebat, concordem & unanimum Theologorum sententiam, diserte profiteur.

196 Ad probationem ergo prima partis Minoris nego utramque sequentem: Licet enim, si Deus homini denegat auxilium efficax, vel speciale, ad vincendam tentationem, infallibiliter illi consentiat, & incidat in peccatum: non sequitur tamen, liberum ejus arbitrium esse ex se & ex sua natura, determinatum ad malum, & ad peccatum. Tum quia tunc ratione auxilii sufficientis, potest bene operari, & vitare peccatum. Tum etiam, quia (ut supra annotavimus) aliud est, liberam arbitrium esse defectibile ex se, & ex sua natura, & non posse seipsum conservare in bono rationis, Deo illum specialiter non conservante; & aliud, illud ex se & ex sua natura esse determinatum ad malum. Primum enim dicit solam defectibilitatem, & potentiam ad peccatum, quae competit creaturae rationali, ex eo quod est ex nihilo, & quia non est ipsa regula futurum operationum: Secundum vero importat in libero arbitrio naturalem determinationem ad malum, & ad peccatum, provenientem ab auctore naturae, vel a peccato primi parentis. Quae est haereticis Manichaeorum, & Lutheranorum, in Concilio Tridentino proscripta. Item ex eo quod ad denegationem auxilii efficacis ad resistendum gravi tentationi, sequitur infallibiliter consensus in peccatum, non recte inferitur, voluntatem humanam cum solo concursu generali non posse elicere aliquod opus honestum & moraliter bonum, v. g. colere parentes, prudenter gubernare rempublicam, &c. ut enim hos aut similes actus exercere possit, non requiritur quod sine gratia, vel auxilio speciali ordinis naturalis, possit graves tentationes contra praecepta naturalia vel supernaturalia vincere: sed sufficit quod leves tentationes contra praecepta naturalia valeat superare: hoc autem homo, etiam in statu naturae lapsae, potest prestare sine gratia, seu auxilio speciali, cum solo generali Dei concursu, ut docent nostri Thomista in Tractatu de gratia.

197 Ad probationem secundae partis ejusdem Minoris, in qua inferitur, quod Deus esset causa, & auctor peccati, si praedeterminaret hominem ad materiale illius, ad quod infallibiliter sequitur ipsa malitia, & deformitas. In primo dico illam sequentem esse Pelagii, & Juliani, qui eodem discursu, & argumento olim utebantur, ad probandum in parvulis non esse peccatum originale, sic enim arguebat praecipue Julianus. Deus est causa generationis hominis: Ergo si peccatum originale consequitur ad talem generationem, Deus erit causa peccati originalis; qui etiam est causa aliquis, est etiam causa ejus quod consequitur ad illud. Cui argumento respondet S. Augustinus lib. 3. contra eundem Julianum cap. 9. quod peccatum originale, non sequitur ad generationem, ut generatio hominis est, & secundum suam naturam, sed ut dicit ordinem ad primam parentem qui voluntarie peccavit: etenim si Adam perseverasset in statu innocentiae, fuisset vera generatio hominis, absque eo quod ex illa sequeretur peccatum originale. Et ita tale peccatum non est a Deo concurrente ad hominis generationem, sed a primo parente, qui totam naturam humanam, sua inobedientia maculavit. Idem etiam nos proportionaliter dicemus de peccato actuali, quod scilicet ejus deformitas & malitia moralis, non sequitur intrinsicè, & ex natura rei, ad actum v. g. blasphemiam, ut actus est, & ut habet rationem entis, & bonitatem transcendentelem (sub qua so-

lutione est a Deo praedeterminata) sed ut procedit a voluntate creata, operante difformiter ad regulas morum: Unde in ipsam voluntatem deficientem, & non in Deum efficientem, debet referri malitia moralis & defectus peccati: Solutio est Sancti Thomae q. 3. de malo, art. 2. ad 2. Et in 2. sent. dist. 37. q. 2. ad 2. quam prosequitur Capreolus ibid. art. 3.

Explicatur & illustratur haec responsio & doctrina, triplici exemplo simpliciter. Primum sequitur ex D. Thomae citatis. Licet enim motus declarationis procedat ab anima, tanquam a principio vitali, non solum simulatim concurrentes, sed etiam moventes, & applicantes tibiam; defectus tamen obliquitatis qui in illo contingit, non reducitur in animam moventem, & vitaliter operantem, sed in tibiam motam, & deficientem, ac in organum laesum, & infirmum.

Aliud exemplum adducit Dominicus Soto in libro de natura & gratia supra citato. Licet (inquit) scriba moveat, & applicet manum pueri ad scribendum, & ad exarcandos, ac delineandos characteres; defectus tamen, ac deformitas, quae in scriptione videtur, non attribuitur magistro moventi, & applicanti; sed discipulo deficienti, & ab ejus directione, & applicatione suo subtrahenti.

Tertium exemplum est de Sacerdote consecrante hostiam propter sortilegium, aut aliam malam finem: ille enim physice movetur, & applicatur a Deo ad talem consecrationem; cum ad illam instrumentalem tantum concurrat, & instrumentum priusquam operetur, debeat moveri, & applicari a causa principali: ut docent Philosophi 2. Physic. & constat in instrumentis artificialibus.

Sicut ergo Deus ita movet & applicat Sacerdotem ad talem consecrationem, ut supernaturalis est, quod tamen ab illo non attingitur, nec causatur, quatenus est mala & sacrilega; sed sub hac ratione totaliter in pravam intentionem ipsius Sacerdotis consecrantis reducitur. Ita similiter, quando Deus movet, & applicat voluntatem ad materiale peccati, ita in illo attingit entitatem, actualitatem, vitalitatem, & bonitatem transcendentelem, quae pertinent ad ordinem physicum; ut ejus motio & concursus, nullo modo se extendat ad deformitatem & malitiam moralem. Quia (ut alibi ostendimus in tractatu de voluntate Dei, dist. 8. art. 4.) concursus Dei generalis praefixus est, & respicit solam rationem entis, & existentiam actualitatem, aliasque rationes ad ordinem physicum spectantes; non vero illos quae pertinent ad ordinem morale; inter quas est malitia, & deformitas actus peccaminosi; quae proinde est extra sphaeram activitatis divinae, & per se primo in causam moralem, & operantem difformiter ad regulas morum reducitur.

Secundo responderi potest, quod licet Deus causet materiale peccati, & praedeterminet voluntatem ad illud: non tamen propterea est causa malitiae, & deformitatis, quae ad illud consequitur: quia talis malitia & deformitas, non sequitur ad materiale materialiter sumptum; sed ad materiale formaliter consideratum, & quatenus fundat ipsam malitiam, & deformitatem, sub qua ratione, non est a Deo praedeterminante, sed a voluntate humana, ut subdit regula morum, & libere, ac moraliter operante.

Haec responsio & doctrina illustratur triplici exemplo relationis: Sicut enim ille non censetur causare relationem similitudinis, qui praeficit faciem entitatem albedinis, quae est ejus fundamentum materialiter sumptum; sed solum qui facit albedinem, ut in ratione specifica cum alia convenientem; ita similiter qui producit entitatem, substantiam, & bonitatem transcendentelem actus peccaminosi, non censendus est ponere fundamentum malitiae moralis; sed ille solum, qui elicit talem actum, tanquam agens morale, & cum subiectione ad regulas morum, a quibus deflectitur.

Tertio responderi potest, quod licet Deus praedeterminet ad materiale peccati, cum quo ipsa malitia, & deformitas habet indissolubilem nexum, non tamen propterea est causa peccati: quia (ut late exponemus Tractatu sequenti dist. 8. art. 4. §. 12. quando agemus de divinis praedeterminationibus) Deus nunquam determinat voluntatem ad materiale peccati, nisi ut objective & in genere causae materialis, & occasionalis determinatus ab eadem voluntate: quae ex propria malitia & defectibilitate, praevideat seipsum determinatum ad formale, vel ad materiale formaliter sumptum, & quatenus fundat ipsam malitiam & deformitatem. Unde talis determinatio, & applicatio ad materiale, est a Deo veluti invito, & coacto, & solum tanquam a causa prima, & universaliter providente, qui debet subministrare omnibus causis secundis, praesertim liberis, media necessaria ad agendum, & ad attingendam in suis operationibus & effectibus, rationem entis, & actualitatem existentiae & operationis (inter quae media, unum est praecipuum, est applicatio ad actum) & qui debet etiam permittere aliquos defectus, non solum in ordine naturali, sed etiam in ordine morali; ut hinc magis reluceat, & manifestetur perfectio suae justitiae, & misericordiae, ac pulchritudo totius universi. Licet ergo volun-

voluntatem hominis applicet ad materiale peccati quia tamen ad hoc movetur, & determinatur ab ipsa voluntate humana, seipsum prius natura determinante ad ipsum formale, vel materiale formaliter sumptum (ut alibi late exponemus in Tractatu de voluntate Dei dist. 8. art. 4. §. 12.) hinc sequitur malitiam, & deformitatem peccati, quae ad illud materiale consequitur, non esse attribuentiam Deo moventi, & applicanti, sed voluntati, illum objective, & materialiter determinanti ad talem motionem, & applicationem. Ex qua responsione, & doctrina, tanquam a S. Thomae, & Vincentius Baroniarius tradunt, & probabilem reperta Salamantenses in Tractatu de voluntate Dei dist. 10. dubio 7. §. 8. num. 208. omnes Adversariorum impetus, totaliter infringuntur, omniaque illorum tela, & sophismata, facillime eliduntur.

201 Ad primam confirmationem respondeo primo retorquendo argumentum in Adversarios: peccatum enim non minus infallibiliter sequitur ad denegationem gratiae congruae, quam ad denegationem gratiae efficacis & praedeterminantis: Ergo si Deus denegando auxilium efficax, sit causa saltem moralis, & indirecta, cur homo labatur in peccatum, etiam denegando gratiam congruam, & ponendo eum in illis occasionibus & circumstantiis in quibus per scientiam mediam praevideat peccatum, etiam erit causa, saltem moralis & indirecta, cur incidat in peccatum.

202 Respondeo secundo, negando sequentem Majoris: Ut enim docet S. Thomas 1. 2. q. 79. art. 1. *Deus peccati causam (etiam indirectam) dici non potest, nec debet. Quia tamen aliquibus non praebet auxilium, a quod si praebere, non peccarent; hoc tamen facit, secundum ordinem suae sapientiae, & justitiae; cum ipse sit superior, & justitia; unde non impunitur ei, quod alius peccet, sicut causa peccati. Sicut gubernator non dicitur causa submersiois navis, ex hoc quod non gubernat navim; nisi quando subtrahit gubernationem, potens & debens gubernare.* Quibus verbis clarissime docet, quod licet Deus subtrahat, & denegat homini auxilium speciale, ad cursum denegationem infallibiliter peccatum consequitur, non tamen propterea illud debet vel potest Deo imputari, tanquam causae, etiam indirectae, & per accidens; quia auxilium illud speciale, homini non tenetur concedere: ut autem id quod sequitur ad defectum actionis, aliter imputetur, tria requiruntur: scilicet quod possit, & debeat agere, & non agat; ut tradit quod S. Doctor 1. 2. q. 6. art. 3. in corpore, his verbis: *Non semper id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agenti, ex eo quod non agit, sed solum tunc cum potest, debet agere. Si enim gubernator non possit navem dirigere, vel non esset ei commissum gubernatio navis, non imputaretur ei navis submersio, quae per absentiam gubernatoris contingit.*

203 Eandem doctrinam tradit 1. part. q. 49. art. 2. ubi tertio loco sub obiecto simile argumentum est quod nobis opponunt Adversarii. Sic enim habet: *Sicut dicitur in 2. Physic. idem est causa salutis navis, & peritiae: Sed Deus est causa salutis omnium rerum. Ergo ipse est causa peritiae & mali.* Cui argumento fit responsio. *Ad tertium attendendum, quod submersio navis attribuitur navis, ut causa; ex eo quod non agit quod requiritur ad salutem navis. Sed Deus non deficit ab agendo quod est necessarium ad salutem: unde non est simile. Quam responsionem egregie illustrat Cajetanus ibidem, his verbis: *Adversus quod tunc tantum absentia causae agentis, dicitur causa defectus, quando debeat praesentia, & propterea quia nunquam cum rebus debeat, Deus subtrahit instrumentum, ideo non sequitur, proprie loquendo, quod Deus sit causa defectuum, ex hoc solo quod non facit, quatenus quandoque scriptura, ipsum tali modo causam appellat, ut patet circa indurationem Pharaonis.**

204 Ad secundam confirmationem patet responsio ex dictis in precedenti: licet enim illud axioma, *si affirmatio est causa affirmativa, negatio est causa negationis*, verum habeat in ordine physico, & in causis naturalibus; non tamen semper verificatur in ordine morali, & in causis liberis, & moraliter operantibus, ut constat in exemplo adducto gubernationis navis: quatenus enim ejus directio & gubernatio fit causa salutis navis, illius tamen defectus & peritiae, non censetur esse causa submersiois illius, quando est pure negativa, sed solum quando est privativa; id est quando subtrahit gubernationem potens & debens gubernare, ut loquitur D. Thomas supra relat. Unde cum carencia auxilii efficacis, quatenus se tenet ex parte Dei, non sit privativa, sed pure negativa; eo quod auxilia efficacis & specialia nemini dare tenetur, illa non est causa peccati, nec deviationis a recta ratione: quatenus vis collatio sit causa salutis, & boni usus liberi arbitrii.

Secundo responderi potest, quod quando affirmatio est causa adequata & totalis affirmativa, negatio est etiam causa negationis: scilicet autem si non sit causa totalis, nec operetur sine consortio alterius, ut patet in defectu

floritionis vel fructificationis in arbore, qui non in Solem, sed in defectum virtutis generativae plantae reducitur; quia Sol non est sola & totalis causa floritionis aut fructificationis arboris, sed illa pariter cum eo influit, & eique cooperatur. Ita similiter, quia gratia efficacis & praedeterminans, non est causa totalis (saltem totalitate causae) bonorum nostrorum operum, nec operatur sola, sed una cum voluntate creata, quae ipsi cooperatur: defectus moralis qui in humanis operationibus contingunt, non in carentiam & defectum ipsius gratiae, sed in vitium & deordinationem voluntatis humanae, deficientis & operantis difformiter ad regulas morum, reducendi sunt.

§. IV.

Quorundam Recentiorum argumentum diluuntur.

Obijciunt insuper quidam Recentiores, decretum illud 205 permissivum, in quo Thomista docent fundari praedictiam futurorum, esse titulum sine re, & speciosum subterfugium, cum postea decreto praedeterminante voluntatem ad materiale peccati, non possit non sequi ipsa malitia & deformitas. Unde sicut ille qui applicaret ignem stupa, vel qui amputaret caput homini, ineptediceretur permittere ejus mortem, vel supra combustionem, quae ex tali applicatione, & abscissione capitis necessario sequuntur: ita in sententia Thomistarum, inepte Deus dicitur habere decretum permittendi peccatum, cum praedeterminet ad materiale illius, ex quo non potest non exurgere, & non progeminare ejus malitia ac deformitas.

Respondeo hoc argumentum esse titulum sine re, ac speciosum sophisma, quod in apparenia aliquid difficultatis pra se fert, nullam tamen reipsum continet. Ut enim Deus censetur permittere malitiam & deformitatem peccati, cujus materiale praedefinit & praedeterminat, sufficit quod stante tali praedefinitione & praedeterminatione, homo retineat potentiam antecedentem ad non peccandum, & possit in sensu diviso non elicere illum actum ad quem praedeterminatur, & a quo malitia (ut supponitur) est inseparabilis. Sicut in sententia Adversariorum, licet Deus ponat hominem in illis circumstantiis & occasionibus, in quibus praevideat per scientiam mediam illum peccatum, & in quibus non potest non peccare, in sensu composito, & potentia consequenti (alias, ut saepe diximus, divina praedictia falleretur) nihilominus, quia prout subest illis occasioibus & circumstantiis, potentia antecedenti, & in sensu diviso, potest non peccare, & non ponere illum actum; Deus censetur permittere tantum, & non velle malitiam peccati. Unde ad exempla adducta, multiplex potest affligari disparitas.

Prima est, quia combustio stupa, & mors hominis, consequuntur per se & ex natura rei, ad applicationem ignis, vel abscissionem capitis, quatenus sunt ab homine applicante, aut vulnus lethale infligente. Malitia autem & deformitas peccati (ut supra diximus) non consequitur ad materiale illius, in quantum est a Deo, ut prima causa efficiens, sed quatenus est a voluntate, ut prima causa deficiente, & operante difformiter ad regulas morum.

Secundo, in igne applicato, & in homine lethaliter vulnerato, non remanet potentia antecedens, & in sensu diviso, ad non comburendum, vel ad non moriendum: in homine vero praedeterminato ad materiale peccati, remanet potentia antecedens, ad non ponendum illud materiale, & a fortiori ipsum formale, ipsamque malitiam, ac deformitatem, quae ad illud consequitur.

Tertio, Ad applicationem ignis, & infligendum vulnus lethale, sequitur mors & combustio stupa, consecutio physica & causalitatis: quia illa per se, & directe influunt in tales effectus: malitia vero, & deformitas peccati, non sequitur ad denegationem auxilii efficacis, & ad decretum permissivum, consecutione physica, & causalitatis, sed consecutione tantum logica, & illationis, quia illa non directe influunt in actum malum, sed se habet tantum tanquam removens prohibens, ut antea exposuimus.

Quarto, Ille cui caput abscinditur, aut vulnus lethale infligitur, non determinat, nec movet per se, ut ei caput amputet, aut eum lethaliter vulneret: voluntas autem humana (ut supra diximus) objective & materialiter movet, & determinat Deum, ut cum illa concurrat ad materiale peccati, eamque applicet ad producendum in illo rationem entis, & actualitatem existentiae & operationis, aliasque rationes pertinentes ad ordinem physicum, & divinae omnipotentiae per se primo correspondentes.

Demum inflictio vulnus lethale procedit a percussore, tanquam a causa particulari, & operante moraliter; & cum subiectione ad regulas morum. Praedeterminatio vero ad materiale peccati, est a Deo solum tanquam a causa prima, & universalissima, ac generali providente, subministrante causis secundis, tam liberis quam necessariis, media necessaria ad agendum. De quo plura in Tractatu de voluntate Dei dist. 8. art. 4.

ARTICULUS VII.

An futura contingens absoluta, sine praesentia scientia Dei aeterna, objective tantum, an etiam realiter?

CUM S. Thomas art. 13. hujus questionis, agens de scientia Dei, & cognitione quam habet de futuris contingentiis, doceat futura contingenda, ab eo certo & distincte cognosci, quia ejus aeternitas sunt actu praesentia, quia praesentia, an objectiva tantum, & intentionalia, an etiam physica, & realia? controversatur inter Theologos, praesertim inter Thomistas, & Recentiores. Quod ut magis declaretur, & status hujus celebris difficultatis clarius percipiatur, quaedam breviter hic praemittenda sunt. Unde fit

S. I.

Quibusdam praemissa referuntur sententiae & vera eliguntur.

208 Notandum primo, Quod sicut in rebus creatis duplex distingui solet a Philosophis praesentia, una realis & physica, quam habent quando producuntur & ponuntur extra suas causas. Altera intentionalis, & objectiva, quam habent in mente cognoscentis: habet enim omnis cognitio, quod fit objecti sui representatio, ipsamque, quatenus quaedam est ejus similitudo, potentia cognoscenti quodammodo sinit, & praesens efficiat. Ita etiam duplex potest distingui in scientia Dei praesentia, respectu futurorum contingentium. Una ei soli propria, quatenus est viva, clara, & intuitiva sui objecti similitudo, ac representatio. Altera ei conveniens, ratione aeternitatis, quae ob suam infinitatem, ad illa virtualiter se coextendat, eaque in finis suo vastissimo, ac infinito, continet & complectatur; ita quod si per impossibile Deus non haberet futura contingenda in sua praesentia & cognitione praesentia, videret tamen illa praesentia in sua aeternitate. Inquirimus ergo, an utroque modo Deus habeat futura contingenda sibi ab aeterno praesentia, an vero solum primo?

209 Notandum secundo, praesentiam realem & physicam futurorum contingentium in aeternitate, tribus modis posse concipi, vel imaginari. Primo per quamdam anticipatam illorum productionem in aeternitate, distinctam ab illa qua producuntur in tempore: ita ut Antichristus v.g. concipiatur ut praesens in aeternitate, quia in illa jam productus est, & positus extra causas suas. Secundo per coextensionem ipsius rei temporalis ad totam aeternitatem, eo fere modo, quo illi coextenditur tempus infinitum, si daretur. Tertio per coextensionem ipsius aeternitatis ad illam differentiam temporis, in qua futura contingenda aliquando existunt, & fiunt praesentia. Certum est de fide, futura contingenda non esse Deo realiter & physice praesentia primo & secundo modo, cum Scriptura testetur omnia incognita in tempore, & nihil esse productum ab aeterno. Unde solum difficultas & controversa est de tertio modo, per coextensionem scilicet ipsius aeternitatis ad illam differentiam temporis futuri, in qua Antichristus v. g. produceretur. Queritur ergo, an aeternitas expectare debeat ipsam existentiam, transitum, & fluxum rerum temporalium, ut illas in se contineat, & mensuret: eo fere modo quo ponis in medio fluminis existens, vel arbor ad ripam illius plantata, expectat ipsam transitum, & fluxum aquae, ad hoc ut illam possideat, vel mensuret: an vero illa ratione sua infinitatis se virtualiter coextendat, non solum ad res praesentes, sed etiam ad praeteritas & futuras; nec expectat quod illa actu existant in propria mensura, ut illas complectatur, & mensuret, sed praeventit, & praecognat, ratione sua extensionis infinitae, illarum praesentiam, & existentiam temporalem; & ratione sua indivisibilitatis, modo quodam indivisibili & immutabili ex parte sui, eas contineat: tota successione, & mutatione ex parte rerum temporalium se tenente? In qua difficultate, qua ut constat, non est de solo nomine, aut de modo loquendi (ut quidam existimant) duas sunt sententiae extremae oppositae.

210 Prima absolute negat futura contingenda ab aeterno esse Deo physice & realiter praesentia, ratione sua aeternitatis sed objective tantum, & intentionaliter, ratione divinae praesentiae & cognitionis. Ita tenent Durandus, Scotus, Aegidius Romanus, & Hervaeus quos sequuntur Suarez, Vasquez, Alarcon, & alii Recentiores, paucis exceptis. Secunda ex opposito docet quod licet res omnes create, in tempore, & in propria duratione incipiant existere, ac profunde in illa physice ab aeterno Deo non coexistant; in aeternitate tamen illi ab aeterno coexistant physice, & realiter, & solum objective, & intentionaliter, quatenus aeternitas, ratione sua infinitatis & indivisibilitatis, eas ambit & continet in uno nunc indivisibili, virtualiter correspondente illi differentiae temporis in qua res

producuntur & existunt. Ita, praeter Thomistas, docent Richardus in 1. dist. 38. Abulensis in c. 11. Josue q. 20. & sequentibus; & ex Recentioribus Molina hic disp. 13. Fonseca 6. Metaph. c. 2. Granada Tract. 4. de Scientia Dei disp. 3. Ruiz disp. 28. sect. 3. & novissime Claudius Typphanus in lib. de Ordine c. 19. contra quos scribit machatur Alarcon, eo quod, cum alii Theologi ejusdem Societatis, nihil magis horreant, quam hanc realem praesentiam rerum in aeternitate, hi tamen illam admittant, & in castra veluti transeant aliena.

Dico igitur: Futura omnia contingenda, esse Deo ab aeterno praesentia; non solum objective, ratione sua praesentiae, sed etiam realiter & physice, ratione sua aeternitatis. Haec conclusio, quatuor firmis, ac solidissimis nititur fundamentis. Primum sumitur ex auctoritate Sanctorum Patrum. Secundum ex testimonio S. Thomae. Tertium ex excellentia divina aeternitatis. Quartum ex perfectione divina scientiae, & ex ejus intuitione, ac invariabilitate. Tria prima hic exponemus, quartum consistit ex dicendis articulo sequenti.

S. II.

Referuntur testimonia SS. Patrum.

PLura solent adduci SS. Patrum testimonia, quae non urgent Adversarios, quia explicatur de praesentia objectiva; ideoque ea omittam, & solum hic referam ea quae in hoc sensu explicari non possunt.

In primis ergo D. Augustinus realem futurorum in aeternitate praesentiam, variis in locis clare expressit: nam lib. 11. Confess. c. 10. haec scripsit: *Quis tenet cor, & figit illud, ut paulatim rapiat splendorem semper stantis aeternitatis, & comparet cum temporibus nunquam stantibus, & videat esse incomparabilem; nec praeterire quidquam in aeternitate, sed totum esse praesens.* Et super Psalm. 101. exponens illa verba: *In generationem & generationem aeterni, sic ait: Aeternitas ipsa Dei substantia est, quae nihil habet mutabile. Nihil ibi est praeteritum, quoniam sit, nihil est futurum, quod non nunc sit, sed quiaquid ibi est, non nisi est.* Et 5. de Trinit. c. 16. *Apud Deum, nec praeterita transierunt, & futura jam facta sunt.*

Deinde Gregorius Magnus t. 1. Moralium c. 1. sic ait: *Apud omnipotentem Deum, etiam latentia fiunt.* Et Bernardus Serm. 80. in Cant. loquens de natura Dei, ejusque aeternitate: *Tempora (inquit) sub ea transiunt, non ei; futura non expectant, praeterita non recogitant, praesentia non experient, experientia scilicet transiente.* Item Petrus Damianus Epist. 4. de omnipotentia c. 8. haec scribit: *Omnia quae apud nos elabendo discurrunt, & per temporum vicissitudines se variant, apud illud hodie aeternitatis sunt, & immobiliter perseverant. In illo hodie dicit ille adhibe immobilis est, in quo mundus esse sumptus originem; in illo jam & ille nihilominus est, in quo judicandus est, per aeterni iudicii aequitatem.*

Richardus a S. Victore lib. 2. de Sancta Trinitate c. 3. Sic, inquit, *etiam quae nondum sunt, nihil est Deo futurum; sic eorum omnium quae jam non sunt, nihil est praeteritum; sic eorum omnium quae jam praesentia sunt, nihil est ei transitorium.*

Denique Anselmus, in opusculo de Concordia docet, quod sicut tempus praesens continet omnia, est longissimus locorum intervallis inter se distita, ita aeternitas re ipsa continet omnia tempora, & quae continentur in illis, est longissimus intervallis inter se distincta. Et ibidem ait: *Aeterno praesenti simul clauduntur omne tempus, & quae sunt in quolibet tempore.* Paucis haec, sed acute conclusit Marius Victor, initio libri primi Colloquiorum; ubi de aeternitate ait:

Et quidquid tempora volunt, praesens semper habet.

Nec valet communis responsio Adversariorum, qui dicunt SS. Patres in his locis, non loqui de praesentia reali, sed tantum de objectiva. Nam contra primo: SS. Patres loquuntur de praesentia quae convenit rebus aeternitatis, prout est attributum quoddam, distinctum virtualiter a scientia & intellectu, aliisque perfectionibus divinis: Ergo loquuntur de praesentia reali & physica, non vero de intentionali & objectiva. Consequenter patet, aeternitas enim, ut est speciale attributum, a scientia & cognitione virtualiter distinctum, non potest tribuere rebus futuris praesentiam puta objectivam; haec enim illis solum convenit, ratione scientiae & cognitionis, non vero ratione aeternitatis.

Secundo, SS. Patres locis relatis non solum affirmant futura esse Deo praesentia, sed etiam negant absolute esse aliquid futurum respectu Dei: At ex praesentia objectiva non tollitur ratio absolute futuritatis, sed ex physica tantum, & reali, ut per se patet: Ergo non loquuntur de praesentia objectiva, sed de physica & reali.

Tertio, SS. Patres negant in Deo esse proprie praesentiam, eo quod omnia, quae sunt nobis futura, sunt illi

illi praesentia in sua aeternitate: Ergo non loquuntur de praesentia solum objectiva, sed etiam de reali & physica. Consequenter est evidens: ex eo enim quod futura essent convenire praesentiam in rigore; cum Prophetarum mentibus nonnulla sint praesentia objectiva, de quibus tamen in rigore habent praesentiam. Antecedens vero probatur ex Aquilino libro 2. quaestionum ad Simpliciam, q. 2. ubi sic habet: *Quid est praesentia, nisi scientia futurorum? Quid autem futurum est Deo, qui omnia supergreditur tempora? Si enim in scientia rei habet, non sicut ei futura, sed praesentia, ac per hoc non jam praesentia, sed scientia dicitur posse. Idem docet Gregorius lib. 20. Moral. c. 23. his verbis: Praesens dicitur qui unamquamque rem antequam veniat, videt & id quod futurum est praesens, dum nulla nisi quae futura sunt praesentantur, & scientiam quis Deo futurum nihil est, ante eas: oculos praeterita nulla sunt, praesentia non transiunt, futura non veniunt. Item Anselmus libro de actu Diaboli cap. 21. Praesentia non proprie de Deo dicitur, cum enim omnia sint ei praesentia, non habet futurorum praesentiam, sed praesentiam scientiam, Denique Boetius libro 5. de consolatione, profa ultima, haec scribit: *Si praesentiam pensare velis, quae causa dignificet, non esse praesentiam quasi futuri, sed scientiam nunquam deficientem instantia rebus estimabis.**

S. III.

Mens D. Thomae aperitur.

LIcet apud aliquos dubitatio sit de mente D. Thomae, & plures ex Recentioribus illam de praesentia objectiva & intentionali exponant, eumque sic intellexisse videantur aliqui ex antiquis ejus discipulis, ut Aegydius, Hervaeus, & Sylvester: res tamen adeo manifesta est, ut hac in re de ejus mente dubitare, sit tenebrae & caliginem Soli offundere, ac in meridie occurrere.

214 In primis enim hic art. 13. realem & physicam futurorum contingentium in aeternitate praesentiam non obsecure his verbis expressit: *Aeternitas simul existens ambit totum tempus: unde omnia quae sunt in tempore sunt Deo ab aeterno praesentia, non solum ea ratione, quae habet rationem rerum apud se praesentem (ut quidam dicunt) sed quia ipsa in se existens, fertur ab aeterno super omnia, prout sunt in suo praesentibus.*

215 Nec interpretari potest hic locus de praesentia objectiva. Primo, quia praesentia objectiva omnia sunt Deo ab aeterno praesentia, per rationes rerum; seu ideas, quae ut habent adjunctam voluntatem divinam, futura contingenda representant. Ergo quando S. Thomas dicit, *Omnia quae sunt in tempore, sunt Deo praesentia, non solum ea ratione, quae habet rationem rerum apud se praesentem &c.* intelligit illa esse praesentia non solum objective, sed etiam realiter & physice: cum inter praesentiam objectivam, & realem, nulla detur media.

Secundo, Praesentia objectiva non est illa quae unumquodque est actu in seipso, aut in suo esse, sed qua est in intellectu; nec est illa cuiusque praesentia, cum non fit unumquodque praesens objective per seipsum, sed per speciem qua representatur. Ergo quando D. Thomas dicit quod *Divinus intuitus fertur ab aeterno super omnia, prout sunt in sua praesentitate, & prout unumquodque eorum est actu in seipso; non loquitur de praesentia objectiva, & intentionali, sed de physica & reali.*

Tertio, Si de praesentia objectiva loqueretur, non opus esset ad aeternitatem recurrere, quia mensura Dei cognitio: nam cognitio quae mensurat tempore, & fertur in rem realiter absentem, habet illam objectivam praesentem.

Quarto, D. Thomas inserit omnia quae sunt in tempore, esse Deo ab aeterno praesentia: quia aeternitas tota simul existens, ambit totum tempus. Sed aeternitas vere & realiter ambit omne tempus: Ergo & ea quae sunt in tempore, vere & realiter, & non objective solum, sunt Deo praesentia ab aeterno.

Denique, Cum aeternitas non sit attributum pertinens ad cognitionem, sed ad durationem, non causat praesentiam objectivam, sed realem & physicam. Ergo quando S. Thomas dicit, futura contingenda esse Deo praesentia, ratione aeternitatis, non loquitur de praesentia objectiva, sed de physica & reali.

Praeterea idem S. Doctor, pluribus aliis in locis, eandem praesentiam realem futurorum contingentium in aeternitate, ita expresse docet, ut nullam, nisi extortam vel violentam, admittant explanationem: ut videri potest in hac parte q. 57. art. 3. q. 86. art. 4. primo cont. Genes. cap. 66. & 67. in primo sent. dist. 38. q. 1. art. 5. & q. 2. de verit. art. 12.

216 Quod autem in his locis non loquatur de praesentia tantum objectiva, tribus argumentis convincitur. Primum est, quia in his locis, ex praesentia rerum in aeternitate, negat earum futuritatem realem, respectu Dei: ut videri potest praecipue quest. 2. de verit. art. 12. in corpore: At ex sola praesentia objectiva, non potest negari futurum realem, ut constat in Prophetis, qui habent objective in mente praesentia ea quae tamquam futura praenuntiant: Ergo S. Doctor de praesentia solum objectiva non loquitur.

Secundum argumentum sumitur ex eo quod D. Thomas his locis probat futura intuitivo videri a Deo, quia divina aeternitati sunt praesentia: At in hac causula, loqui non potest de praesentia objectiva; alias, cum praesentia objectiva in videri consistat, probando ideo videri, quia sunt praesentia, idem per idem probaret, & diceret quod ideo illa videntur a Deo, quia videntur; quod negatorium esset & absurdum: Ergo debet intelligi de physica praesentia. Consequenter patet. Major vero probatur ex S. Thom. q. 4. de verit. art. 12. ubi ait: *Cum visio divina essentia aeternitate mensuretur, quae est tota simul, et enim totum tempus includit, nec alteri parti temporis desit: sequitur ut quicquid in tempore geritur, non ut futurum, sed ut praesens videatur.* Ergo ex praesentia futurorum ad aeternitatem, colligit D. Thomas illa intuitivo a Deo videri.

Eodem argumento usus est 4. cont. Genes. cap. 154. ubi sic habet: *Futura contingenda soli divina cognitioni subsunt quia ea in seipso videt, cum sint ei praesentia, ratione sua aeternitatis.* Item Opusc. 2. cap. 133. facit eandem consequentiam, & dicit, quod *Deus per certitudinem cognoscit omnia quaecumque per temporis decursum aguntur in sua aeternitate: nam aeternitas sua praesentia totum temporis decursum attingit & ultra transiens.*

Tertium argumentum quo demonstrat D. Thomas, non solum objectivam & intentionalem, sed etiam realem & physicam, futurorum contingentium in aeternitate praesentiam docuisse, sumitur ex 1. sent. dist. 38. q. unica art. 5. in corp. ubi sic habet: *Cum Deus uno aeterno intuitu, non successivo, omnia tempora videat, omnia contingenda in temporibus diversis, ab aeterno praesentia videntur, non tantum ut habentia esse in cognitione sua &c.* Unde cum ab aeterno futura contingenda non habeant esse in propria mensura, & duratione: non possunt habere aliud esse extra divinam cognitionem, quam in ipsa aeternitate.

S. IV.

Ratio fundamentalis explicatur.

UT ratio fundamentalis nostrae conclusionis, quae ex natura, perfectione, ac excellentia aeternitatis definitur, clare percipiatur, duo breviter hic praemittenda sunt ad ejus intelligentiam necessaria.

219 Primum est, aeternitatem esse mensuram infinitam simul & indivisibilem: quod patet, tum ex definitione ejus a Boetio tradita, in qua dicitur, quod aeternitas est *interminabilis vita tota simul & perfecta possessio.* Tum etiam, quia mensura debet esse homogenea, & similis mensurato: unde cum esse divinum, quod aeternitate mensuratur, sit infinitum, & simplicissimum, & ratione infinitatis omnes creaturarum perfectiones contineat, ratione vero simplicissimae, praebet illas modo simplicissimo & purissimo, & absque ulla compositione & distinctione, etiam aeternitas erit duratio infinita simul & indivisibilis; & ratione sua infinitatis, omnes durationum inferiorum differentias continebit, nimirum praesens, praeteritum, & futurum, ratione vero indivisibilitatis, continebit illas in unico nunc indivisibili, & absque ulla divisibilitate & successione ex parte sui; eo fere modo quo anima rationalis, quamvis inextensa & indivisibilis, virtualiter tamen coextenditur omnibus partibus corporis, quamvis divisibilibus & extensis.

Secundum est, quod sicut esse divinum, quamvis simplicissimum, aequivaleret tamen multis perfectionibus, quae sunt dispersae in rebus creatis, & potest ab illis diversimode participari: ita licet aeternitas sit indivisibilis & tota simul, habet tamen latitudinem quamdam virtuales, & suas partes virtualiter distinctas, per correspondentiam & analogiam ad nostrum tempus; ita ut concipiamus illam habere unam partem virtuales, correspondentem temporis praeterito, alteram correspondentem temporis praesenti, & aliam correspondentem temporis futuro; & has diversas partes virtuales, nonnulli Theologi, *diversas aeternitatis partes*, appellant. His praemissis,

Ratio fundamentalis nostrae conclusionis sic breviter proponi potest. Quando aliquid est infinitum intra aliquam lineam, omnes ejus perfectiones in se continet, vel formaliter vel eminenter; v. g. quia scientia in Deo est infinita in ratione scientiae, continet in se omnem rationem scilicet: quia immensitas est infinita in ratione locandi, continet omnes differentias loci, & potest replere omnem locum, & spatium imaginabile, & sic de ceteris: Atqui aeternitas est infinita in ratione durationis: Ergo in se continet & complectitur durationes omnes rerum inferiorum: scilicet aeternitas, quod est duratio Angelorum,

torum, & tempus, quod est duratio rerum successiva-
rum, & corruptibilium, omnesque differentias illius; sci-
licet presentium, praeteritorum, & futurorum, & omnia quae in
illis existunt. Sicut caelum ambit totum mundum, Gal-
lia totam Aquitaniam, Aquitania Burgundiam, & Bur-
gundia omnes domos, vicos, plateas, & Ecclesias, quae
sunt in illa. Et sicut corpus infinitum (si daretur) om-
nes differentias, ac dimensiones aliorum corporum in se
contineret. Aliunde vero, quia aeternitas, non solum est
infinita, sed etiam tota simul ac indivisibilis (utpote
mensura esse divini; quod non solum est infinitum, sed
etiam indivisibile & simplicissimum) debet modo indivi-
sibili, & simplicissimo, & sine ulla successione & divisi-
bilitate, ratione unius nunc & instantis indivisibilis, res
temporales & successivas, quae in propria mensura & du-
ratione, paulatim ac successive decurrunt, continere.
Unde si illa quae sunt futura in tempore, non essent rea-
liter praesentia in aeternitate, vel ipsa non contineret om-
nes durationes, quod repugnat ejus infinitati; vel illas
non contineret simul, sed paulatim ac successive, quod
opponitur ejus simplicitati & indivisibilitati.

222 Respondent Adversarii: Ex indivisibilitate & simulta-
te aeternitatis, solum sequi, quod careat successione & divi-
sibilitate entitativa, & sibi intrinseca: non autem sibi
extrinseca, desumpta ex rebus creatis inter se succe-
dentibus, & successive divinae aeternitatis coexistentibus.
Quod explicat exemplo arboris plantatae ad ripam flumi-
nis, quae non coexistit simul & semel toti aquae fluenti,
sed paulatim & successive; non quidem per sui mutatio-
nem, sed per mutationem & fluxum ipsius aquae, quae
continuo fluit ac decurrit.

Sed haec responsio multipliciter impugnari potest, &
ex ejus impugnatione magis constat vis & efficacia ratio-
nis adductae, magisque declarabitur natura & perfectio
divinae aeternitatis. In primis ergo contra illam potest sic
argui: Corpus infinitum in ratione extensionis, omnibus
aliis, quantumcumque distantibus inter se, simul adest:
Ergo aeternitas quae est infinita in duratione, omnibus
durationibus, quantumcumque inter se distantibus, simul
& absque ulla successione, etiam extrinseca, coexistere
debet. At distantia in ratione durationis, attenditur penes
praeteritum, praesens, & futurum: Ergo omnibus his si-
mul, & sine successione extrinseca, coexistit aeternitas.

223 Secundo, Haec inferiora mensurantur ab aeternitate,
quatenus continentur in illa: At quidquid continetur in
alio, continetur ad modum illius: Ergo cum aeternitas
successiones extrinseca careat, quae continentur in illa,
licet inter se succedentia sint, indivisibiliter tamen ab illa
mensurantur.

Tertio, Ex hoc quod praeterita, praesentia & futura,
sibi invicem succedant, magis arguitur, quod aeternitas
non existat omnibus simul & sine successione, ab aeterno.
Anima enim rationalis, est inextensa & indivisibilis,
omnibus tamen partibus corporis, quomvis divisibili-
bus, & inter se distantibus, coexistit. Unde sicut ordo
& distinctio partium corporis non impedit quod anima
rationalis, tota simul illis coexistat; ita nec successio
temporis impedit, quin aeternitas, tota simul, & modo
indivisibiliter ex parte sui, rebus temporalibus & successi-
vis, ab aeterno coexistat. Simile exemplum potest adduci
de Angelo, qui indivisibiliter modo coexistit omnibus par-
tibus loci, ut docetur in Tractatu de Angelis. Aliud
exemplum adest D. Thomae 1. contra Gent. cap. 66. &
opusculo 4. capite ultimo, ubi comparat aeternitatem cen-
tro: sicut enim centrum, quomvis indivisibile, adest ta-
men cuique puncto opposito in circumferentia, & omni-
bus lineis ab eadem circumferentia, ad centrum deductis:
ita aeternitas, quomvis indivisibilis, & tota simul, adest
omnibus rebus temporalibus, fluentibus, & successivis.

224 Eadem veritas illustrari potest alio exemplo quod tradit
idem S. Doctor his art. 13. ad 3. Et quaest. 2. de verit.
art. 12. ubi docet, quod ita se habet Deus in ordine ad
praeterita & futura, sicut exilens in alta specula, ex qua
intuetur totam vitam, & omnes in ea transientes, licet
enim unum pergat post alium, & posterior non videat
priorum, ille tamen qui est in specula, omnes simul in-
tuetur, & habet sibi praesentia. Ita similiter Deus, habet
sibi praesentia in specula suae aeternitatis, res omnes, et-
iam praeterita & futura; licet istae succedant illis, &
in propria mensura, & duratione, simul existere ne-
queant. Simili exemplo utitur Petrus Damianus opuscu-
lo trigesimo 2. ubi haec scribit: Qui in theatro residet,
non simul omnia videt, quia cum intendit aeterni ante se,
non videt post se: quia autem non in theatro, sed super thea-
trum exiliter supereminet, totius undique interiorum theatri
ambitum non comprehendit aspectu. Ita omnipotens Deus,
quia omnibus, qui voluuntur, incomparabiliter supereminet,
omnia simul suis subjectis conspicit praesentia videt.

Denique efficaciter impugnari potest responsio & do-
ctrina Adversariorum, ex ipsa natura, & perfectione
aeternitatis, quae non solum est infinita, & immutabilis
in ratione durationis, sed etiam in ratione mensurae, &

contentivae inferiorum durationum: ita quod infinito &
inmutabili modo, attingat omnia sua mensurata, & men-
surae illa, Ergo neque intrinseca in ordine ad se, neque
extrinseca, & in ordine ad mensurata, admittit successio-
nem, aut coexistentiam successivam. Antecedens, quoad
primam partem, a nemine negatur: quoad secundam ve-
ro probatur. Aeternitas in ratione mensurae, & per ordi-
nem ad mensurata, se habet ut mensura suprema, & sum-
ma uniformitatis. Ergo in ratione mensurae, & per respec-
tum ad mensurata, debet habere summam immutabilitate-
m. Uniformitatis enim tanto est major, quanto magis
recedit a mutabilitate, quae fundatur in potentialitate,
siquidem motus est actus entis in potentia: unde quan-
to res minus habet de potentialitate, & consequenter de
mutabilitate, tanto majorem habet uniformitatem, & ma-
gis est una; & sic quod est summo modo uniforme in ra-
tione mensurae, est omnino immutabile; subindeque quod
constituitur in ratione mensurae per uniformitatem sum-
mam, etiam est mensura per summam immutabilitatem.
Ex quo etiam probatur consequentia: oportet enim id
quod in ratione mensurae habet omnimodam immutabili-
tatem, in mensurando non admittat successiones: ita quod
non solum in se, sed etiam in mensurando, exhauriat to-
tum mensuratum unice mensuratione: alias si modo inci-
pit mensurare, & ante non mensuratur, & postea desi-
nat mensurare, illa mensuratio importat secum aliquam
mutabilitatem; quia non exhaurit totum mensuratum unice
mensuratione indivisibili, sed conformiter ad existen-
tiam & successiones mensurati, illud mensurati: & cum
tale mensuratum, unice mensuratione indivisibili non ex-
hauriatur, sed successive transiendo coexistit illi mensu-
rae, si talis mensura se accommodat in mensurando ipsi
mensurato, oportet quod replicando mensurationes, &
non per unam indivisibilem illud adequat, & conse-
quenter debet habere aliquam numerationem, seu muta-
bilitatem in mensurando.

225 Confirmatur & explicatur amplius, in omnibus mensu-
ris, quae licet in se sint fixae, & immobiles; tamen quia
non adequant totum mensuratum unice mensuratione,
sunt imparite in ratione mensurae: nam cubitus v. gr.
vel alia quae mensurae panem, licet in se maneat fixa,
tamen quia non adequat totum panem, oportet quod
per replicationem & numerationem applicetur ei panis,
& sic adequat totum mensuratum. Ergo similiter aeternitas
& sic adequat totum mensuratum. Ergo similiter aeternitas
sine unice mensuratione non adequat & mensuratum omnes
differentias temporis, sed incipit modo mensurare rem,
quando existit, & postea desinat mensurare, quando am-
plius non est, manifestum est, quod illa non est omnia,
uniformis, & immutabilis in ratione mensurae, & conti-
nentivae durationum inferiorum.

Ex hoc patet, quantum in hoc hallucinantur Adversarii,
& docentes quod bene sit aeternitatem esse indivisibilem,
et tamen coexistere rei successive, quando ipsa res inci-
pit esse in se, & non ante; hoc enim solum invenitur in
mensuris limitatis & finitis, dicentibus aliquam mutabili-
tatem in coexistendo & mensurando, & contrarium velle
sustinere, & indivisibilitatem, uniformitatem, & infi-
nitatem aeternitatis nequaquam intelligere: sicut nec in-
telligeres infinitatem divinae immensitatis, si poneres eam
non actu replere omnes differentias loci, sed paulatim
tantum & successive.

In hoc itaque elevatur eminentia aeternitatis super om-
nes mensuras creatas, quod creatae non possunt unice men-
suratione, & per modum immutabilis unitatis & posses-
sionis, totam quantitatem sui mensurati exhaurire: sicut
nila non potest mensurare totum panem, quia habet
multas vias, nisi replicando, & numerando suam men-
surationem, & applicationem; unde quantitas panis non
exhauritur unice mensuratione, sed pluribus; & sicut et-
iam arbor ad ripam fluvii plantata, licet sit immobilis lo-
caliter, tamen pluribus locis, & non unico, totam
quantitatem decurrentis aquae tangit. Si tamen (ut postea
dicemus) daretur arbor quae unico contactu totam
quantitatem aquae tangeret, tunc deberet coexistere toti
aquae, a principio fluvii usque ad finem: aeternitas au-
tem, quia non solum est fixa, & immutabilis in se, sed
etiam in mensurando, unice mensuratione totam quan-
tatem suorum mensuratorum exhaurit; eo quod per
modum possessionis perfecte mensure, & non per mo-
dum numerationis, & replicationis sui ad mensuratum,
vel mensurati ad seipsum.

Ex quo potest amplius confirmari conclusio, magisque
impugnari responsio Adversariorum. Aeternitas enim men-
surat res omnes creatas, illas perfecte possidendo; non
vero solum eis coexistendo, sed illas mensurae creatas.
Quare in definitione aeternitatis dicitur, quod est *vera se-
mel & perfecta possessio*, rei scilicet quam mensurat. Un-
de quomvis tempus, & alia mensurae creatae, expectare
debeant existentiam rerum, ut illas mensurent, hoc ta-
men aeternitas repugnat, alias non esset tota simul perfec-
ta possessio rei: ex quacumque enim parte successio de-
tur, sive ex parte mensurati quod applicatur, sive ex
parte

parte mensurantis, cessat simultanea, perfecta possessio
illius. Sicut aliquis dicitur non possidere rem, sive hoc
contingat ex parte rei possessae, quae ad illum non venit;
sive ex parte illius, qui eam non apprehendit. Et sicut
constat in civitate ad ripam fluminis posita, illa enim,
quomvis sit in se permanente & immota, non simul tamen
ipam fluvii aquam possidet, sed paulatim & successive,
quia ipsa aqua fluminis paulatim & successive decurrit.
Cum ergo aeternitas sit tota simul & perfecta possessio rei
quam mensurat, repugnat illi aliqua successio & divisi-
bilitas, non solum intrinseca & ex parte sui, sed etiam
extrinseca & per comparationem ad ea quae mensurat;
unde quomvis res temporales sint in se successive & fluen-
tes; hoc tamen non impedit, quin, aeternitas ratione suae
infinitatis, indivisibilitatis, & immutabilitatis, simul illas
contineat & mensuret, ut constat in exemplis supra adduc-
tis de anima rationali, de centro &c.

226 Exemplum autem baculi in medio fluminis desixi, vel
arboris ad ripam ejus plantatae, quod adducunt Adversarii,
non quadrat, nec est aptum ad explicandam natu-
ram aeternitatis; quia talis baculus, vel arbor, assimilatur
aeternitati, solum quantum ad permanentiam & stabili-
tatem; non vero quantum ad infinitatem & extensio-
nem sub qua ratione debet potius aeternitas comparari ri-
pa. Unde si per impossibile, ripa cum sua extensione posset
habere indivisibilitatem, esset aptissimum exemplum
ad declarandam naturam & perfectionem aeternitatis: tunc
enim illa simul & semel coexistere omnibus superficiebus
aquae fluentis; nec deberet expectare transitum & fluxum
aeque, ut illam possideret, vel mensuraret, sicut arbor ad
ripam fluminis posita. Vel potius ad hoc intelligendum
imaginanda esset arbor in medio fluminis, quae tante sit ma-
gnitudinis & extensionis, ac tota ripa. Sicut enim talis
arbor simul & semel, & absque ulla successione coexistere
ret omnibus partibus aquae fluentis & decurrentis, nec
deberet expectare ejus transitum & fluxum, ut illas posside-
ret, vel mensuraret; ita aeternitas, cum sit duratio
infinita & indivisibilis, simul & semel, & in unico nunc
& instanti indivisibili, & ambit & continet omnes dura-
tiones creatas, omnesque temporis differentias; nec expectare
debet quod res temporales sint acta praesentes & existentes,
ut eas mensuret, & illis coexistat. Alioquin
nullum esset privilegium aeternitatis, supra tempus &
aequam, quae mensurantur res aeternas & temporales, quan-
do actu existant, & falsum esset quod de illa ait Divus
Bernardus, supra relatus: *Futura non expectat, praesentia
non recusat* &c.

Quartum fundamentum nostrae conclusionis, desumptum
ex perfectione divinae scientiae, articulo sequenti declara-
bitur: ostendens enim realem futurorum contingentium
in aeternitate praesentiam, necessarium esse ut scientia Dei
ad illa terminata, sit invariabilis, & intuitiva, & aequae
fermata, Dei cognitionem fore mutabilem & abstractivam,
subindeque imperfectam.

S. V.

Solvuntur argumenta ex auctoritate.

227 Contra nostram conclusionem objicit adversarii ali-
qua testimonia S. Thomae, in quibus non aliter vi-
detur ponere praesentiam rerum in aeternitate, quam ut
cognite sunt a Deo, & prout sunt in ejus praesentia
aeterna. Dicit enim hic articulo 13. *Omnia quae sunt in
tempore, sunt Deo ab aeterno praesentia, non solum ex ratio-
ne, quae habet rationes rerum apud se praesentes, ut quidam
dicunt: sed quia ejus intuitus fertur ab aeterno super omnia,
prout sunt in sua praesentia aeterna.* Ubi duplicem ponit praesentiam,
unam in se, aliam in scientia visionis: Sed utraque est intentionalis, ut patet: Ergo S. Thomas, non
aliam videtur agnoscere rerum temporalium in aeternitate
praesentiam, quam obiectivam & intentionalem.
Praeterea, Idem S. Doctor 1. 2. q. 91. art. 2. ad 1.
haec scribit: *Et quae in seipsis non sunt, apud Deum exi-
stunt, in quantum sunt ab ipso cognita & praedeterminata.* Et
quaest. 1. de verit. art. 3. ait: *Futura contingentia, ante-
quam sint, praesistere in duobus, nempe in praesentia divina,
& in causis creatis.*

Confirmat haec omnia, testimonio Regidii Romani, Her-
vaei, aliorumque veterum Thomistarum, supra cita-
torum, qui negant praesentiam realem futurorum contin-
gentium in aeternitate, & solum obiectivam, & inten-
tionalem admittunt.

228 Haec tamen parum urgent, tum quia de mente S. Tho-
mae clare constat ex dictis §. 2. Tum etiam, quia prin-
cipum testimonium favet nostrae sententiae, quia (ut ibi-
dem observavimus) S. Doctor eo loco, ex praesentia fu-
turorum contingentium in aeternitate, infert Deum illa in-
tuitivo videre: Ergo sentit, quod intuitio non est ratio
praesentiae, sed potius physica & realis illorum in aeterni-
tate praesentiae, est ratio intuitionis, seu visionis, ut ma-
gis constat ex dicendis articulo sequenti.

Ad secundum & tertium dicendum est, S. Doctorem
in his locis explicare praesentiam obiectivam & cogniti-
vum, quam futura contingentia habent ab aeterno in mente
divina, sive in ejus praesentia; non negare tamen praesentiam
realem & physicam, sive ipsius durationis, quam
habent in aeternitate, ratione ipsius aeternitatis, quae
cum sit mensura infinita simul & indivisibilis, ambit
& continet modo quodam indivisibili & immutabili duratio-
nis omnium rerum temporalium, & omnia quae in eis
existunt. De hac tamen secunda praesentia, in his locis
non fecit mentionem, sed tantum de prima, quia haec so-
lum proposito suo conducebat; ibi enim solum intendebat
explicare, quomodo lex aeterna sit ab aeterno in Deo, &
quomodo futura sint in praesentia divina, ut inde imprin-
tantur in mente Prophetae eorum revelationes.

Ad confirmationem in primis dico, quod cum mens S. 230
Thomae adeo manifesta sit, magis illi adhaerendum est,
quam aliis Doctoribus. Secundo respondeo Doctores illos
solum negasse coexistentiam physicam futurorum cum Deo
in aeternitate, adaequate sumpta, secundum totam suam
existentiam virtualem: non autem in aeternitate inadaequate
considerata, & secundum aliquam ejus virtualitatem. Vel
etiam solum negasse praesentiam futurorum in aeternitate,
per quamdam anticipatam productionem illorum in aeterni-
tate, distinctam ab illa qua producantur in tempore. In
quo etiam sensu illam negat Discipuli Divi Thomae.

231 Obijciunt secundo Adversarii plura testimonia Scriptu-
rae, in quibus dicitur res omnes fuisse creatas in tempo-
re. Deum in principio creasse caelum & terram, illum
fuisse, priusquam montes fierent, aut formaretur ter-
ra & orbis &c.

Verum haec omnia frivola sunt, & ne Leviter quidem
attingunt Thomistarum sententiam, qui, ut jam dicebamus,
non dicunt res temporales esse Deo praesentes in aeterni-
tate, per anticipatam earum productionem in aeterni-
tate, distinctam ab illa qua in tempore producantur (ut
imaginatur Adversarii) sed solum per extensionem virtu-
alem ipsius aeternitatis, ad illam differentiam temporis,
in qua res fuerunt a Deo, in propria mensura, & dura-
tione productae. Quare non negamus illas in tempore in-
coexistere, sed tantum volumus talem productionem & crea-
tionem temporalem, fuisse Deo ab aeterno realiter praesen-
tem in sua aeternitate, quatenus illa ratione suae infinitatis
ad eam virtualiter se extendat, eamque in suo suo
vastissimo, & infinito contineat.

232 Obijciunt tertio quaedam testimonia SS. PP. Dicit enim
Augustinus 12. de Civit. c. 25. *Res antequam fierent, non
fuerunt, sed ante, dico, aeternitate, non tempore.* Sentit ergo
S. Doctor, res antequam essent productae, non solum
non fuisse in priori tempore, sed neque in aeternitate. Et
in serm. 11. de verbis Apostolis ait: *Deus habet electos suos
apud semetipsum, non in sua natura, sed in praesentia sua.*
Item Isidorus libro de summo bono cap. 8. *Si tempora (in-
quit) semper essent Deo praesentia, non essent tempora, sed
aeternitas: quia non mutarentur, sed fierent.*

233 Respondeo quod quando D. Augustinus dicit res an-
tequam essent, non fuisse prius aeternitate, intelligendum est,
non fuisse prius in aeternitate, tamquam in propria &
adaequata mensura. Vel non fuisse prius in aeternitate, ut
virtualiter correspondente tempori imaginario, quod il-
larum productionem praecessit: non negat tamen illas fuisse
in aeternitate, secundum quod aeternitas, ratione suae
infinitatis, virtualiter se extendit ad illam differentiam
temporis, in qua fuerunt productae; immo talem praesen-
tiam realem & physicam rerum temporalium in aeternitate,
in sensu jam explicato, clarissime S. Doctor expref-
sit locis §. 3. relatis.

Ad secundum testimonium similiter dico illud solum
intendere, Deum non habere ab aeterno suos electos in
sua natura: id est in eorum propria duratione & mensu-
ra, sed solum in sua praesentia, & in mensura superiori
suae aeternitatis. Vel etiam solum velle, Deum non habere
ab aeterno electos in sua natura, quia non habet illos
speciali modo sibi in natura substantialiter unitos & con-
junctos, sed in sua tantum praesentia & praedetermina-
tione aeterna.

Ad locum Isidori dicendum est, illum nihil aliud in-
tendere, quam quod si res temporales peterent ex sua
ratione semper Deo esse praesentes; ita ut illis repugnaret
successio, fluxus, ac mutabilitas in propria illarum du-
ratione & mensura, non essent temporales, sed aeternae.
Non negat tamen tempora esse Deo praesentia in aeterni-
tate, per extensionem ipsius aeternitatis ad res temporales,
& ad omnes temporales differentias, sed hanc praesentiam
exprefse docet c. 6. eundem libri, his verbis: *Omnia tem-
pora praecedit divina aeternitas; nec in Deo praeteritum, praesens
& futurum aliquid creditur: sed omnia praesentia in eo
dicuntur, quia aeternitate sua cuncta complectitur.*

§. VI.

Solvuntur alia objectiones ex ratione petita.

236 Contra nostram conclusionem multipliciter insurgunt Adversarii, & varia in illam argumentorum tela detorqueunt. In primis enim sic arguunt. Implicat aliquid alicui coexistere, nisi illud prius in se existat; coexistentia enim, cum sit relatio motus, duo simul existentia importat: Sed Antichristus v. g. nunc non existit in se: Ergo nunc Deo in aeternitate non coexistit.

237 Communis solutio hujus argumenti est eodem modo quo unum coexistit alteri, debere existere in se; Antichristus autem, etsi nunc non existat in se, copula uniente pro nunc nostri temporis, & in ordine ad propriam mensuram; existit tamen nunc in seipso, copula uniente pro nunc aeternitatis, & in mensura illa inadeguata & super-excedente; ac proinde, licet non coexistat Deo in propria duratione, & in nunc nostri temporis, coexistit tamen Deo, in mensura aeternitatis. Quod ut plenius innoteat.

Nota primo, Verbum in hac propositione, Antichristus ab aeterno Deo coexistit, posse unire extrema pro nunc nostri temporis, vel pro nunc aeternitatis semper presenti. Nota secundo, posse unire pro nunc aeternitatis, ut correspondente vel equivalente huic nostro temporis; vel ut tantum equivalente nunc futuro temporis, in quo Antichristus erit. Dicitur ergo, quod si in illa propositione, Antichristus nunc Deo in aeternitate coexistit, Verbum uniat pro hoc nunc nostri temporis, vel pro nunc aeternitatis huic correspondenti: illa est falsa. Si autem Verbum uniat pro nunc aeternitatis, correspondenti nunc futuro, quo Antichristus in propria duratione erit, sic est vera.

238 Inhabis impossibile est Antichristum coexistere Deo in nunc aeternitatis, quocumque modo considerato, nisi existat saltem in ipsa aeternitate; coexistentia enim importat mutuum extrinsecum existentiam, in ea saltem mensura, in qua coexistunt. Sed Antichristus non existit in aeternitate: Ergo non coexistit Deo in nunc aeternitatis. Minor probatur dupliciter. Primo quia si Antichristus nunc existeret in aeternitate, verum esset dicere de illo, quod existeret ab aeterno; existere enim in aeternitate, idem est ac ab aeterno existere: Sed Antichristus non existit ab aeterno, ut est certum de fide: Ergo non existit in aeternitate.

239 Secundo, si Antichristus in aeternitate existeret, deberet esse in ea productus, cum existentia non possit illi communicari, nisi media creatione vel productione: Sed hoc non potest dici, alias ille bis produceretur; in aeternitate scilicet, tamquam in mensura superiori: & in tempore, tamquam in propria mensura, in qua ille aliquando debet existere.

240 Respondeo concessa Majori, negando Minorem, ad cuius primam probationem, distinguo Majorem. Si existeret in nunc aeternitatis, adaequate sumpto, & secundum totam extensionem virtuales quam continet, esset ab aeterno, concedo. Si existeret in nunc aeternitatis, inadaequate sumpto, & secundum aliquam tantum ejus virtualitatem, nego.

Explicatur; Aliud est Antichristum esse ab aeterno, & aliud illam existere in aeternitate. Ut enim esset ab aeterno, deberet ejus existentia ad totam aeternitatem co-extendi, eo fere modo quo ille coextenderetur ad tempus infinitum si daretur, ac proinde deberet mensurari ad aeternitatem adaequate sumpta, & secundum omnes finis & partes virtuales quas continet. Ut autem dicitur nunc esse praesens & existens in aeternitate, hoc non requiritur; sed satis est, quod illa differentia temporis, in qua aliquando existit & erit praesens, tunc continuatur ab ipsa aeternitate; & quod illa, ratione suae infinitatis, ad eam virtualiter se extendat: quod est existere in aeternitate inadaequate, & secundum aliquam tantum ejus virtualitatem.

241 Ad secundam probationem ejusdem Minoris, nego sequentiam Majoris: Ut enim Antichristus dicitur praesens & existens in aeternitate, non requiritur quod in ea producat (sicut imaginatur Adversarii) sed sufficit quod ejus productio, qua erit in tempore, sit praesens in aeternitate. Ratione enim productionis temporalis & futurae, dicitur Antichristus praesens & existens in mensura aeternitatis, ob rationem saepe allegatam: quia cum aeternitas sit mensura infinita & indivisibilis, continet non solum res praesentes, sed etiam praeteritas, & futuras, in unico nunc indivisibili.

242 Secundo Adversarii sic arguunt. Implicat aliquid existere in mensura aliena & superiori, nisi prius existat in propria, sibi quae intrinseca. At Antichristus v. g. non existit ab aeterno in propria mensura: Ergo nec in aeternitate, quae est aliena, illique extrinseca. Minor est certa de fide: Major autem, in qua est difficultas,

probatur multipliciter. Primo, quia prius est aliquid existere in se, quam in alio sibi extrinseco: Ergo implicat aliquid existere in mensura aliena & superiori, nisi prius existat in propria.

Secundo probant eandem Majorem exemplo loci, nam locus est minus extrinsecus corpori locato, quam aeternitas sit creaturae in ea realiter existenti: At implicat quod corpus non existens in se intrinsece, ambiatur a loco extrinseco; repugnat enim v. g. quod aliquod corpus sit sub caelo, tamquam sub primo locante, nisi existat in aliquo loco inferiori, sibi proprio & adaequato: Ergo idem quod prius.

Tertio, Ab exemplo durationis motus primi mobilis, mensurantibus extrinsece hae inferiora. Implicat enim motum subalternare realiter existere in duratione motus primi mobilis, nisi prius existat in duratione sibi intrinseca atque propria: Ergo pariter repugnat aliquid existere in mensura aliena & superiori, nisi prius existat in propria, & sibi intrinseca.

Quarto, exemplo immensitatis: Repugnat enim corpus creatum divina immensitate coexistere, aut existere in illa, nisi prius existat in se, & in loco sibi peculiari: Ergo & creaturam aliquam Deo in aeternitate coexistere, vel in illa existere, nisi prius existat in duratione sibi propria & intrinseca.

Denique sic probant eandem Majorem. Nullum praedicatum potest competere rebus in mensura superiori, quia licet aeternitas sit mensura perfectior tempore; non tamen est mensura superior, cui per se tempus subordinetur. Sicut enim esse Angeli non est causa continens in se esse rerum creaturarum; ita nec duratio continens in se esse rerum continens simpliciter non durat esse mensura inferioris, sed esse earum continetur in essentia divina. Unde aeternitas ad alias durationes se habet ut locus communis ad particularia, quae ambit & continet; ut patet de caelo supremo, quod ambit & continet omnia corpora inferiora: aeternitas autem se habet ad tempus, sicut locus particularis major ad minorem. Unde sicut videmus, quod loca particularia, quamvis majora, non debent necessario continere minora: Africa enim v. g. quamvis sit major Gallia, non tamen illam continet. Ita similiter, quamvis aeternitas sit mensura excellentior tempore; quia tamen est mensura particularis, cui tempus essentialiter non subordinatur, non continet res praeteritas aut futuras, sicut aeternitas.

Ad hoc argumentum respondeo, Majorem esse veram, 243 quando mensura extrinseca & superior, limitata est & finita, si autem infinita sit, non est necessarium quod prius aliquid existat in duratione propria & intrinseca, prout est in se ipsa, bene tamen quod existat in illa, ut in superiori contenta. Hoc autem modo res omnes creatae, in propria duratione sunt ab aeterno, non in illa ut in se, sed ut contenta in aeternitate, tamquam in mensura superiori, per quod patet solutio ad primam probationem Majoris.

Ad secundam dicendum est, locum communem & extrinsecum non esse infinitum in ratione locandi, ac proinde non posse ambire & continere nisi corpora quae in aliquo loco sibi proprio & adaequato existunt: aeternitas autem, cum sit infinita in ratione durationis, potest per modum mensurae, res creatas nondum in propriis mensuris existentibus continere. Ex quo patet solutio ad tertiam, duratio namque motus primi mobilis, finita est & limitata.

Ad quartam, nego consequentiam & paritatem: Ratio 245 disparitatis est, quia immensitas solum est extremum co-existentie creaturarum ad Deum, non autem ratio illas continendi: neque enim creaturae dicuntur existere in immensitate, sed potius Deus per immensitatem dicitur esse & contineri in creaturis. Aeternitas autem, non solum est extremum cum creaturis Deo coexistentibus, sed etiam mensura in qua continentur creaturae, & in qua physice Deo coexistunt. Unde quo nondum existunt in propria duratione quoad nos; coexistunt Deo in mensura superiori, scilicet aeternitate, in qua continentur.

Ad ultimam probationem dicendum est, Majorem esse 246 veram, quantum ad praedicata essentialia & absoluta, vel quae non conveniunt rei ex modo essendi quem habet in mensura superiori: falsam autem, quantum ad praedicata accidentalia, vel quae conveniunt rei ex modo essendi quem habet in mensura superiori, quale est illud de quo est sermo. Et est exemplum primo ad hominem contra plerisque ex Adversariis, qui admittunt unum corpus posse esse simul & semel circumscriptive in pluribus locis, & addunt quod praedicata absoluta, & non dependentia a loco, quae competenter tali corpori in uno loco, conveniunt etiam illi in alio: sicut autem praedicata dependentia a loco. Secundo id constat in corpore Christi, nam quia corpori Christi in caelo, non competit modus essendi quem habet in Eucharistia, nec in Eucharistia, modus essendi quem habet in caelo; etiam praedicata quae competunt illi; ex modo essendi quem habet in Eucharistia; ut esse indivisibile, invisibile, totum in toto, & contra praedicata quae illi conveniunt ut est in caelo, sicut esse extensum, divisibile, circumscripti a loco, &c. non competunt ei in Eucharistia. Idem dicendum est in proposito, cum enim coexistere Deo ab aeterno, non conveniat rebus temporalibus, nisi ratione modi essendi quem habet in aeternitate, tamquam in mensura superiori: non debet verificari de illis, prout sunt in propria mensura & duratione.

§. VII.

Alla objectio Adversariorum diluitur.

247 Tertio obijciunt Adversarii: Aeternitas est mensura infinita a parte post, & indivisibilis; tamen res temporales non coexistit illi realiter, nisi quando sunt praesentes, alias Angelus posset cognoscere futura contingentia intuitivo, sicut Deus, cum cognitio angelica mensuratur aeternitate. Ergo similiter, quamvis aeternitas sit mensura infinita & indivisibilis, non sequitur tamen, illam continere res temporales & successivas, quando sunt praesentes, vel futurae; sed solum quando sunt actu praesentes, & existentibus.

248 Confirmatur, immensitas Dei aequae est infinita & indivisibilis, ac ejus aeternitas; & tamen non attingit, nec continet, nisi loca praesentia, & actu existentia: unde Deus non dicitur esse per suam immensitatem in omnibus rebus ab aeterno, nec ratione illius continetur in spatiis imaginariis; quia talia spatia non sunt actu, sed tantum in potentia: Ergo similiter, quamvis aeternitas sit infinita simul & indivisibilis, non continet res temporales, & successivas, nisi quando actu sunt: non vero quando erunt, aut fuerunt.

249 Ad objectionem respondeo, concessa Antecedente, negando Consequentiam & paritatem. Ratio disparitatis est, quia licet aeternitas sit mensura perfectior tempore; non tamen est mensura superior, cui per se tempus subordinetur. Sicut enim esse Angeli non est causa continens in se esse rerum creaturarum; ita nec duratio continens in se esse rerum continens simpliciter non durat esse mensura inferioris, sed esse earum continetur in essentia divina. Unde aeternitas ad alias durationes se habet ut locus communis ad particularia, quae ambit & continet; ut patet de caelo supremo, quod ambit & continet omnia corpora inferiora: aeternitas autem se habet ad tempus, sicut locus particularis major ad minorem. Unde sicut videmus, quod loca particularia, quamvis majora, non debent necessario continere minora: Africa enim v. g. quamvis sit major Gallia, non tamen illam continet. Ita similiter, quamvis aeternitas sit mensura excellentior tempore; quia tamen est mensura particularis, cui tempus essentialiter non subordinatur, non continet res praeteritas aut futuras, sicut aeternitas.

Addo quod, quamvis illas contineret, non tamen propterea Angelus posset intuitivo cognoscere futura contingentia, sicut Deus: licet enim cognitio quam Angelus habet de se, sit necessaria, & mensuratur aeternitate, cognitio tamen quam habet de rebus contingentiis, libera est, & non mensuratur aeternitate, sed tempore angelico, quod, ut docent Theologi in Tractatu de Angelis, est mensura actionum liberarum Angeli.

249 Ad confirmationem nego etiam Consequentiam, & paritatem, ob triplicem rationem discernimus. Prima est, quia infinitum continere debet omnem perfectionem possibilem, pertinentem ad propriam lineam, non vero illam quae pertinet ad alias lineas: unde cum immensitas sit virtus repleta loci, debet solum replere & continere omnem locum, & omnes differentias ejus, scilicet sursum, deorsum, propinquum, remotum, & similes, quae continentur intra lineam immensitatis. Cum ergo futurum & praeteritum, sint extra ejus lineam, illa, quamvis infinita, non debet continere loca praeterita, aut futura; sed tantum praesentia, & existentia. Aeternitas autem, cum sit duratio infinita, ratione suae infinitatis continere debet omnes differentias pertinentes ad lineam durationis, unde cum intra talem lineam sit non solum praesens, sed etiam praeteritum, & futurum; debet complecti, & suo suo vastissimo continere, non solum tempus praesens, sed etiam praeteritum, & futurum; nec expectare debet, ut res actu sint & existant, ad hoc ut illas continet, & mensuret: illa enim, ut dicit Bernardus, supra relatus, Futura non expectat, praeterita non recogitat, praesentia non experitur.

Secunda ratio disparitatis est, quia per immensitatem loca non sunt in Deo, sed Deus in locis: & contra vero per aeternitatem, Deus non est in rebus temporalibus; sed potius res omnes temporales, & successivae sunt in illo: unde cum res contenta debeat esse in continente, per modum illius, Deus ratione suae immensitatis, non continet nisi in locis praesentibus, & existentibus: & contra vero ratione suae aeternitatis, in se continet omnia tempora, non solum praesentia, sed etiam praeterita, & futura; & omnia qua in illis fuerit, vel erunt, aut fuerunt.

Tertia est, quia Deus secundum immensitatem, & infinitam potentiam ad extra operativam, habet rationem causae, unde antequam causet effectum, vel locum, non dicitur esse in effectu, vel replere locum. Ceterum aeternitas non habet rationem causae, nec supponit effectum

causarum in quo sit, sed tamen est infinita quadam duratione, infinitaque debet durare, quae ex necessitate debet continere omnem aliam durationem, ut supra ostensum est.

§. VIII.

Solvuntur argumenta ex absurdis & inconvenientibus.

250 Aliud Adversariorum argumentum sumitur ex tribus absurdis & inconvenientibus, quae ex nostra sententia sequi contendunt. In primis dicunt ex illa sequi Antichristum simul esse, & non esse in aeternitate: Sed hoc implicat contradictionem: Ergo &c. Prebatur sequela: Antichristus, secundum nostra principia, existit realiter in aeternitate; quatenus illa, ratione suae infinitatis, & indivisibilitatis, ambit & continet in unico nunc indivisibili, differentiam illam temporis futuri, in qua Antichristus aliquando existit: Sed hoc etiam sequitur, quod idem Antichristus non sit in aeternitate; cum similiter aeternitas, ratione ejusdem infinitatis, continet differentiam temporis praesentis, in quo Antichristus nondum est. Ergo juxta nostra principia, Antichristus simul est, & non est in aeternitate.

Secundo sequitur, Adamum & Antichristum, creatione mundi & ultimum iudicium, inter se mutuo coexistere. Sicut enim quae sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se; ita & quae sunt praesentia, & coexistentia uni tertio, debent esse praesentia & coexistentia inter se; At in nostra sententia, Adam, & Antichristus, creatio mundi, & ultimum iudicium, sunt praesentia & coexistentia uni tertio, scilicet aeternitati: Ergo & inter se.

251 Tertio ex nostra sententia sequitur dari multitudinem infinitam praesentem in aeternitate: omnes enim cogitationes, & actus amoris, quos Angeli & Beati elicuntur sunt per totam aeternitatem, sunt infiniti, sunt actus: Ergo si omnes illos cogitationes, & actus amoris, sint actu praesentia, & existentibus in aeternitate, sequitur dari in illa multitudinem infinitam.

252 Respondeo negando sequi tria illa absurda, & inconvenientia ex nostra sententia. Ad primum, in primis dici potest, propositiones illas, Antichristus est, & non est in aeternitate, non esse proprie & formaliter contradictorias: quia contradictio, ut docent Philosophi, est affirmatio & negatio ejusdem de eodem, secundum idem formaliter: illa vero propositiones non verificantur de aeternitate, secundum idem formaliter, sed solum ratione diversarum partium virtualium, quas continet, & per habitudinem, ac correspondentiam ad diversas partes nostri temporis. Haec enim propositio, Antichristus est in aeternitate, verificatur de aeternitate, secundum quod concipitur habere unam partem virtuales, correspondentem illi differentiae temporis futuri, quod Antichristus aliquando existit. Ita vero, Antichristus non est in aeternitate, verificatur similiter de illa, quatenus continet aliam partem virtuales, correspondentem tempori praesenti, in quo Antichristus nondum est. Sicut ergo in durationibus creatis possunt plura praedicata contradictoria, uni & eidem competere, ratione diversarum partium temporis: nam de Petro v. g. verificari potest, quod sit sedens, & non sedens, doctus, & indoctus, secundum diversa tempora; ita etiam ratione diversarum partium virtualium aeternitatis possunt plura praedicata contradictoria, de uno & eodem verificari: quod enim praesens realis distinctio in tempore, facit virtualis in aeternitate: ut constat etiam in divinis attributis, de quibus, ratione ejusdem virtualis distinctio, verificari possunt praedicata contradictoria: Deus enim, in quantum justus, patit, in quantum misericors, patit. Pater communicat Filio essentiam, non tamen paternitatem, quae incommunicabilis est, quamvis in Deo iustitia & misericordia, & in Patre essentia & paternitas, realiter identificentur, & virtualiter tantum distinguantur.

253 Secundo responderi potest, quod si illae propositiones sumantur ut proprie, & formaliter contradictoriae, negativa est absolute falsa, quia negatio (ut dicitur Dialectici) est malignantis natura, & destruit totum quod invenit post se. Unde haec propositio, Antichristus non est in aeternitate, significat quod Antichristus nullo modo est praesens & existens in illa, quod falsum esse constat ex dictis: in ea enim est praesens, & existens, secundum quod se extendit ad differentiam illam temporis futuri, in quo Antichristus aliquando existit.

254 Ad secundam inconvenientem, negando esse Antecedens, quod scilicet Adam & Antichristus, mutuo inter se coexistant. Ad probationem in contrarium, dicendum est, quod licet ea quae sunt eadem uni tertio adaequate, sunt eadem inter se, non tamen illa quae sunt eadem uni tertio inadaequate; ut constat in personis divinis, quae licet sint inadaequate idem in essentia divina, non tamen sunt idem inter se; ita etiam, illa quae coexistunt & sunt praesentia uni tertio adaequate & totaliter, coexistunt etiam inter se, non tamen illa quae coexistunt uni tertio inadaequate solum, & non totaliter: Adam autem, & Antichristus ac res omnes temporales, & successivae, non coexistunt, nec sunt praesentia

sentis eternitati totaliter & adequate, & secundum totam extensionem virtutem quam includit; sed inadquate solum, & secundum aliquam tantum ejus virtualitatem. Quod ut magis percipiatur,

256 Observandum est, quod sicut immensitati divinae, aliquid realiter praesens & immediatum, duobus modis dici potest: Primo toti adequate & totaliter, ita ut sit ubicumque est Deus, & cui Deus est praesens, illi omni sit etiam praesens; quomodo sola tres Persona Divinae Trinitatis sibi sibi invicem praesentes. Secundo toti quidem, sed non totaliter. Toti inquam (quia cum Dei immensitas sit indivisibilis, nullaeque partes habeat, quod ei praesens, & immediatum est, non nisi toti praesens esse potest) sed non totaliter, eo quod Deus aliis rebus praesens & immediatus sit, quibus haec praesens non est; quomodo qualibet creatura toti immensitati Dei praesens est. Ita similiter toti eternitati dupliciter aliquid potest coexistere, & esse praesens. Primo adequate & totaliter, & secundum omnes partes virtuales, quas in sinu suo vastissimo & infinito continet; & hoc modo nulla creatura coexistit eternitati: secundo toti quidem eternitati (cum illa indivisibilis sit, nullaeque partes priores aut posteriores in se continet, saltem formaliter) sed non totaliter & adequate, quia eternitas aliis rebus prioribus & posterioribus, praesens est & coexistens, quibus res illa non coexistit. Atqui hoc tantummodo, Adam & Antichristus realiter sunt praesentes eternitati, & illi coexistentes: quia non coexistunt illi, quatenus aequivalent omnibus differentiis temporis, & quatenus in se continet omnes illos sinus, & partes virtuales, de quibus antea diximus; sed solum illi coexistunt in quantum ea continet unam partem virtutem, correspondentem illi differentiae temporis praeteriti, in qua Adamus exiit, & alteram correspondentem tempori futuro, in quo Antichristus existit: unde licet Adamus & Antichristus, coexistant toti eternitati, non tamen illi coexistunt totaliter, & adequate. Sicut licet Pater & Filius communicent totam essentiam Spiritus Sancti, non tamen totaliter, & omnibus modis; quibus communicabilis est, non enim communicant eam per generationem, quomodo communicabilis est, & de facto communicatur Filio ab aeterno.

257 Ad ultimum responderetur nullum esse inconveniens admittere infinitam multitudinem cogitationum, simul praesentem & existentem in mensura aeternitatis; quia sicut illae cogitationes, & actus amoris, per hoc quod sint praesentes & existentem in aeternitate, non dicuntur esse simpliciter & absolute, sed secundum quid, & cum addito, scilicet in aeternitate: ita etiam non dicuntur infinita actu & simpliciter, sed tantum secundum quid, & in potentia. Cujus ratio est, quia illa simultas, & praesentia quam habent in mensura aeternitatis, non impedit quin habeant in propriis durationibus successivam, & nunquam possint reparari simul, non enim alia ratione dicuntur esse acta simul in aeternitate, nisi quia aeternitas, ratione sua infinitas & indivisibilitatis, sese virtualiter coextendit ad totam eorum successivam latitudinem. Cum ergo aeternitas non tetlet successivam hujusmodi cogitationum, non obstat etiam quominus illa sint in potentia solum & sine categoricis in finitae.

§. IX.

Solvitur aliud argumentum ex alio absurdo petitum.

258 Obijcies ultimo: Si futura contingentia essent realiter & physice aeternitati praesentia, & ut talia a Deo cognoscerentur, nihil a divino intellectu cognosceretur ut futurum, nec unum tantquam prius alio; nam in aeternitate nihil est futurum, nec unum alio prius: Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud.

259 Confutatur: Si duo corpora cognoscantur ut perfecte penetrata inter se, unum non cognoscitur prius alio: Sed omnia quae sunt divinae aeternitati praesentia, perfecte penetrantur, cum nihil aeternitatis sit cui non sit praesentia: Ergo eorum quae sunt aeternitati praesentia, unum alio prius cognosci nequit.

Ad objectionem respondeo distinguendo sequelam Majoris: Nihil a divino intellectu cognosceretur ut futurum, respectu aeternitatis, concedo sequelam: Respectu propriae durationis, nego sequelam; & idem dicendum est de prioritate unius ad aliud.

Ad confirmationem dico disparitatem esse inter res successivas & temporales, ut praesentes aeternitati, & duo corpora se invicem penetrantia, nam duo corpora inter se perfecte penetrata, occupant eundem locum, tam formaliter, quam virtualiter; subindeque nulla prioritate gaudere possunt, nec diversitate locali: aeternitas autem, cum sit multiplex virtualiter (utpote eminenter continens plures durationes creatas) est illis coexistens, secundum diversas virtualitates: unde illa quae aeternitatem secundum esse formale penetrant, non penetrant illam; secundum omnem ejus virtualitatem; ideoque possunt diversis durationibus ab aeternitate contentis mensurari, &

respective ad illas praesentia, & praeterita, & futura; vel priora, & posteriora dici.

ARTICULUS VIII.

An praesentia realia, & physica futurorum contingentium in aeternitate, conducat ad perfectionem scientiae quam Deus habet de illis: & requiratur ad hoc ut illa sit invariabilis, & intuitiva?

In hoc articulo exponemus quartum & praecipuum fundamentum, quo Thomae ducuntur, ad realem & physicam futurorum contingentium in aeternitate praesentiam, contra Recentiores propugnandam; illud enim petitur ex invariabilitate & intuitione divinae scientiae, quae sublata tali praesentia stare nequeunt, ut sequentibus conclusionibus ostendemus.

§. I.

Statuitur prima conclusio, & ostenditur praesentiam realem & physicam futurorum contingentium in aeternitate, necessarium esse ut Deus habeat invariabilem de illis scientiam.

Dico primo: realem & physicam futurorum contingentium in aeternitate praesentiam, necessario requiri, ut Deus habeat invariabilem de illis notitiam.

Probat per primo ex Scriptura: dicitur enim Ecclesiastici 39. Opera omnis carnis eorum illa: a saeculo & usque in saeculum respici, & nihil est mirabile in conspectu ejus. Quibus verbis Scriptura reddens rationem, quare nihil sit novum, nec mirabile in conspectu Dei, non aliam assignat, quam quia a saeculo & usque in saeculum respicit, id est quia videt omnia ut sibi praesentia in sua aeternitate.

Probat per secundo ex D. Thoma hic art. 15. ad 2. ubi sic habet: Si aliquid esset, quod prius Deus nescivisset, & postea sciret, esset ejus scientia variabilis: Sed hoc esse non potest, quia quicquid est vel potest esse secundum aliquod tempus, Deus in aeterno sua scit. Quibus verbis reducti invariabilitatem divinae scientiae respectu futurorum contingentium, in praesentiam quam habent in aeternitate.

Probat per tertio: Sicut voluntas Dei mutaretur, si aliquid inciperet velle quod prius non volebat, ut docet D. Thomas infra q. 19. art. 7. ita & variaretur ejus scientia, si inciperet videre aliquid ut sibi praesens, quod antea non videbat: Ad saecula praesentia rerum in aeternitate, Deus inciperet in tempore videre res ut sibi praesentes quas ab aeterno videret tantum ut sibi futuras, & haberet hoc iudicium de Antichristo v.g. Antichristus mihi est futurus, sed ego habebam illam aliquando praesentem. Ergo seclusa praesentia rerum in aeternitate, scientia divina, respectu futurorum esset mutabilis & variabilis.

Confirmatur: illa scientia est variabilis, quae potest transire de abstractiva in intuitivam, & rursus redire de intuitiva in abstractivam: Ad seclusa praesentia futurorum in aeternitate, scientia Dei hoc haberet: Ergo mutabilis esset. Major constat, Minor probatur. In hoc distinguitur notitia intuitiva ab abstractiva, quod prima terminatur ad objectum, ut realiter praesens & existens, secunda vero abstractit ab ejus praesentia & existentia, ut ostendemus §. sequenti. Ad seclusa praesentia reali & physica futurorum in aeternitate, divina scientia ab aeterno terminabitur ad illa ut futura, & postea in tempore, quando acta existent, videbit illa ut praesentia & existentia, & rursum quando desinent & amplius non erunt, cognoscat illa ut praeterita, & amplius non existentia: Ergo divina cognitio transibit de abstractiva in intuitivam, & rursus de intuitiva redibit in abstractivam; quod sine ejus mutatione fieri nequit. Unde Augustinus lib. 2. questionum q. 2. ad Simplicianum sic dicitur: si aeternum sicut in ordine temporum creaturam, ita & quod non nondum sicut quae futura sunt, sed ea praesentia sicut hic, ergo in saeculo: uno quidem modo, secundum futurorum praesentiam; alio vero modo, secundum praesentiam scientiam; aliquid ergo temporally accidit scientiae Dei, quod abstractivum non suffragatur est. Quibus verbis aperte declarat, quod si res sint Deo futurae, sicut nobis, nec habet illas sibi praesentes in mensura sua aeternitatis; ejus scientia erit mutabilis & in eo est praesentia futurorum, sicut & notitia praesentium, illoque bis cognoscat idem objectum primo notitia abstractiva, quando illud erit futurum; deinde cognitione intuitiva, quando erit praesens & existens: quod tanquam salisimum & absurdissimum rejicit.

260 Dices: Non esse inconveniens quod in scientia Dei varietur denominatio vidensis, sicut variatur in illo denominatio Domini, & Creatoris, & in Verbo Divino denominatio unius respectu humanitatis.

261 Sed haec responsio efficaciter impugnari potest ex doctrina quam tradit D. Th. hic art. 15. ad 1. ubi statuit hoc discrimen inter denominationes vel respectus rationis, qui possunt competere Deo in ordine ad creaturas, quod illi qui fundantur in actione transiente, & terminatur ad creaturas,

ras, prout sunt in seipsis, ut denominatio, vel relatio Creatoris, Domini, & similes, possunt Deo de novo advenire, sine ejus mutatione, per solam mutationem creaturae, & positionem termini extrinseci: alia vero quae fundantur in actione immanente, & quae consequuntur creaturas ut sunt in Deo, ut est denominatio scientis, & volentis, praedictantis &c. non possunt de novo advenire Deo, sine ejus mutatione. Unde idem S. Doct. supra cit. docet quod voluntas Dei mutaretur, si inciperet aliquid velle quod prius non volebat.

§. II.

Statuitur secunda conclusio, & ostenditur realem, & physicam futurorum contingentium in aeternitate praesentiam, necessarium requiri, ut Deus de illis habeat notitiam intuitivam.

Dico secundo: Realem & physicam futurorum contingentium in aeternitate praesentiam, est necessaria, ut cognitio divina ad illa terminata, obtineat rationem intuitionis.

Probat per primo ex D. Thoma, qui variis in locis articulo praecedenti relatis, docet ideo futura videri Deo, quia sunt ejus aeternitati praesentia; quod non potest intelligi de praesentia pure objectiva & intentionali, patet ex aliis ejusdem S. Doctoris testimoniis, probatione sequenti adducendis.

262 Probat per secundo conclusio ratione fundamentali, quae sic potest breviter proponi. Ad notitiam intuitivam non sufficit quod terminatur ad rem objective & intentionaliter praesentem intellectu, sed requiritur necessario quod terminatur ad objectum physice & realiter praesens & existens in aliqua duratione: Ad futura ab aeterno in propria duratione non existunt, nec sunt praesentia: Ergo ut terminetur ab aeterno notitiam intuitivam, necessarium est quod ab aeterno existant & sint praesentia in mensura aeternitatis. Minor est certa de fide, quae docet res omnes fuisse creatas in tempore, & nullam creaturam in propria duratione & mensura existere ab aeterno. Major vero, in qua est difficultas, probatur primo ex D. Thom. q. 3. de verit. art. 3. ad 8. ubi ait quod Visio addit supra simpliciter cognitionem aliquid extra genus notitiae, quod est intuitiva vis: Sed hoc non potest intelligi, nisi de existentia reali & physica; objectiva enim & intentionalis, cum sit tantum in intellectu cognoscentis, non est extra genus notitiae: Ergo de ratione notitiae intuitiva est, quod terminatur ad objectum physice praesens & existens in aliqua duratione.

263 Confirmatur ex eodem S. Doctore q. 2. de verit. art. 9. ad 2. ubi sic habet: Dicitur scientia visiva in Deo, sed ad similitudinem visus corporalis, qui res extra se postea intuetur: unde non scientiam visivam Deus scire non dicitur, nisi quia sunt extra ipsum. Sed quae solum sunt Deo objective praesentia, non sunt extra ipsum: Ergo Deus per scientiam visivam solum dicitur scire quae sunt illi realiter in aeternitate praesentia; subindeque de ratione notitiae intuitive est quod terminatur ad objectum physice praesens & existens in aliqua duratione.

264 Secundo probatur Major ratione. Cognitio prophetica, quamvis terminetur ad res futuras, ut objective praesentes in mente Prophetae, non est intuitiva, sed abstractiva: Ergo ad notitiam intuitivam non sufficit quod terminetur ad objectum futurum, ut objective praesens in mente cognoscentis, sed necessario terminari debet ad objectum physice praesens & existens.

265 Tertio, Ideo cognitio qua Astrologus iudicat de future Eclipsi, non est intuitiva, quia licet in esse objectivo certo ipsi represententur tam existentia quam cetera accidentia futura Eclipsi, tamen non obijciuntur cognitioni ipsius, secundum physicam & realem praesentiam: Ergo idem quod prius.

266 Quarto, Ita est de ratione intuitionis terminari ad objectum praesens, sicut est de ratione gaudii terminari ad bonum possessum: Atqui ad rationem gaudii non sufficit terminari ad bonum praesens praesentia tantum objectiva, seu affectiva, sed requiritur effectiva & realis praesentia ipsius: Ergo pariter ad notitiam intuitivam non sufficit intentionalis & objectiva praesentia objecti cognoscibilis, sed essentialiter exigitur exercita & realis praesentia ipsius.

267 Denique, Notitia intuitiva essentialiter exigit ex parte objecti aliam praesentiam distinctam a praesentia quam cognitio abstractiva expostit: Sed notitia abstractiva petit praesentiam objectivam & intentionalem sui objecti, nam respiciere objectum praesens intentionaliter & objective, est conditio communis eujusmodi notitiae; cum nullum objectum possit actualiter cognosci, nisi sit praesens intellectui, mediante specie intentionali, a qua sola denominatur praesens praesentia objectiva & pure intentionalis: Ergo cognitio intuitiva essentialiter exigit ex parte objecti praesentiam realem & physicam.

268 Confirmatur: Aliqua debet dari differentia specifica, Theol. Genet. Tom. I.

que cognitionem intuitivam ab abstractiva essentialiter distinguit: Sed nulla alia excogitari potest, nisi illa quam insinuavimus, nimirum quod notitia abstractiva abstractit ab exercitio existentia in objecto quod inspicit; intuitiva vero essentialiter exigit ad objectum realiter praesens & existens terminari: Ergo &c.

269 Dices: Cognitionem intuitivam non distingui ab abstractiva, per hoc quod prima terminetur ad objectum praesens & existens, secunda vero ab ejus praesentia & existentia abstractat; sed per hoc quod prima sit clara, distincta, & per propriam speciem; altera vero confusa, obscura, & per speciem alterius.

270 Sed contra primo: Deus clarissime & distinctissime, ac per suam essentiam gerentem vices speciei, cognoscit res possibiles; & tamen ejus scientia respectu possibilium non est visiois, nec intuitiva; sed simplicis intelligentiae, & abstractiva: Ergo falsa responsio.

271 Secundo, Res possunt per propriam speciem cognosci sub esse possibili futuro, aut praeterito, aut sub actuali exercitio existentiae: Ergo per propriam speciem possunt cognosci abstractivae, vel intuitive; subindeque cognitio intuitiva per hoc non distinguitur ab abstractiva, quod prima fiat per propriam speciem objecti, non autem secunda.

§. III.

Solvuntur objectiones.

272 Contra primam conclusionem nullum militat argumentum difficile, sed contra secundam obijciuntur. Non est de ratione notitiae intuitivae quod terminetur ad objectum physice & realiter praesens & existens in aliqua duratione: Ergo realis & physica futurorum contingentium in aeternitate praesentia, non requiritur necessario, ut Deus de illis habeat notitiam intuitivam. Consequenter patet, Antecedens probatur primo. Notitia rei habita per propriam speciem, terminata ad ejus essentiam, existentiam, durationem, ceteraque accidentia, vere est intuitiva, est durationem antecedit existentiam objecti: Sed talis notitia potest haberi sine physica praesentia objecti extra causam in aliqua duratione: Ergo non est de ratione notitiae intuitivae, quod terminetur ad objectum physice & realiter praesens & existens in aliqua duratione. Minor patet, Major etiam videtur vera, talis enim notitia non erit abstractiva cum non abstractat ab existentia objecti: Ergo erit intuitiva.

273 Secundo probatur Antecedens principale. Cognitio qua Prophetae cognoscunt futura contingentia, est intuitiva: Sed hujusmodi cognitio terminatur ad res physice & realiter abentes, cum futurum ut futurum non existat in se, & consequenter non coexistat cognitioni Prophetae: Ergo non est de ratione cognitionis intuitivae, terminari ad objectum realiter & physice praesens & existens. Probat Major ex D. Thom. q. 12. de verit. art. 6. ubi docet quod cognitio prophetica est quaedam participatio divinae praesentiae seu cognitionis qua Deus videt res in aeternitate: Sed cognitio qua Deus videt res in aeternitate, est intuitiva: Ergo cognitio qua Prophetae cognoscunt futura, est intuitiva. Consequenter patet a simili: nam quia caritas creata est quaedam participatio amicitiae divinae, est formaliter & essentialiter amicitia: Ergo si cognitio prophetica est participatio divinae intuitionis, nequit non esse cognitio formaliter intuitiva.

274 Tertio probatur principale Antecedens: Cognitio infulsa Petro existentis Parisiis, de Joanne existente Roma, attingens quidditatem & cetera accidentia, est intuitiva; & tamen objectum illius non est localiter praesens: Ergo esset etiam intuitiva, quamvis non terminaretur ad objectum ut in aliqua duratione existens.

275 Quarto, Res in hoc mundo existentes, sunt abentes, physice & realiter, respectu Angeli in caelo existentes, & tamen intuitivo cognoscuntur ab ipso: Ergo notitia intuitiva potest terminari ad rem physice & realiter abentem; & consequenter ad intuitionem realis praesentia objecti nullatenus requiritur.

276 Quinto, Cognitio qua Deus causat res creatas, & illas reducit ad existentiam, est intuitiva: Sed talis cognitio non terminatur ad objectum ut exercite existens, cum sit prior existentia creaturarum: Ergo non est de ratione notitiae intuitivae quod terminetur ad objectum ut exercite existens.

277 Sexto, Cognitio Dei respectu futurorum contingentium est intuitiva ab aeterno adequate, & secundum omnem aeternitatis virtualitatem: Sed futura non sunt physice praesentia aeternitati adequate sumpta, & secundum omnem ejus virtualitatem, ut constat ex dictis articulo praecedenti: Ergo realis & physica objecti praesentia non requiritur necessario ad notitiam intuitivam.

278 Denique, Sicut requiritur ad cognitionem intuitivam praesentia physica objecti, ita ad abstractivam absentia ipsius: Sed potest notitia abstractiva terminari ad objectum physice praesens: Ergo & intuitiva ad objectum physice & realiter praesens.